

The Worship of Jia Pung Tao Gong Among the Chinese Community in Suphan Buri การบูชาเจียะปึงเต๋ากงของชาวจีนสุพรรณบุรี

Jessada Ninsa-nguandecha

เจษฎา นิลสงวนเดชะ

School of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding author

e-mail: jessada_nin@utcc.ac.th

Received 19-09-2025

Revised 05-01-2026

Accepted 15-01-2026

Doi: 10.69598/artssu.2026.5781.

How to Cite:

Ninsa-nguandecha, J. (2026).
The Worship of Jia Pung Tao
Gong Among the Chinese
Community in Suphan Buri.
Journal of Arts and Thai Studies,
48(2), E5781 (1-27).

Keywords: city pillar guardian,
Jia Pung Tao Gong, guardian
deity of Suphan Buri province

คำสำคัญ: เจ้าพ่อหลักเมือง,
เจียะปึงเต๋ากง, เทพารักษ์ประจำเมือง
สุพรรณบุรี

Abstract

Background and Objectives: “Jia Pung Tao Gong” (石本頭公), revered as the guardian deity of the city by the Chinese community in Suphan Buri Province, represents a belief tradition that originated from the migration of Chinese settlers to the central region of Thailand, bringing with them their ancestral rituals and religious practices. The establishment of the City Pillar Shrine reflects the efforts of the Chinese community to preserve their cultural identity while seeking security, stability, and prosperity in their new homeland. This article aims to examine the worship of Jia Pung Tao Gong (石本頭公) among the Chinese community in Suphan Buri by analyzing its historical background, symbolic meanings, and social functions. It seeks to provide a comprehensive understanding of the beliefs and cultural practices of the Chinese community in Suphan Buri. The findings may be applied to the development of educational resources, the preservation of Sino–Thai cultural heritage, the design of cultural tourism, and the enrichment of academic knowledge concerning the social and cultural landscape of Suphan Buri.

Methods: This research is grounded in a methodological framework that emphasizes the analysis of beliefs in relation to local historical contexts. It focuses on analyzing data collected through fieldwork at shrines dedicated to “Jia Pung Tao Gong” in Suphan Buri and nearby provinces, together with documentary sources related to the beliefs and worship of “Jia Pung Tao Gong” among Chinese communities in Thailand. The findings are compiled and presented in the form of analytical description in order to clearly illustrate the historical and cultural meanings associated with the worship of this deity.

Results: “Jia Pung Tao Gong” is the name of a deity associated with the Chinese tradition of venerating local guardian deities, or “Chinese tutelary gods,” worshipped by the Chinese community in Suphan Buri. This belief has spread throughout all districts of Suphan Buri and has also exerted religious and cultural influence on neighboring provinces. The belief originates from the Chinese veneration of local guardian deities known as “Tudigong” (土地公), who are believed to be sacred beings responsible for protecting a particular area and are regarded as the spiritual owners of that place. Over time, the scope of this protective role expanded from a specific locality to the wider community level, where the deity came to be known as “Bentougong” or “Pung Tao Gong” (本頭公). Eventually, the deity’s protective authority developed further to encompass the city level, becoming known as “Chenghuanggong” or “Sia Ung Gong” (城隍公), meaning “City God” or “Guardian Deity of the City Pillar.” In the case of Suphan Buri, the iconographic form of Pung Tao Gong is represented by a four-armed image of Lord Vishnu carved from stone. For this reason, the Chinese community in the area came to call the deity “Jia Pung Tao Gong,” meaning a city guardian deity embodied in a stone image, as the word “jia” means “stone.” Thus, “Jia Pung Tao Gong” has continued to be venerated through a syncretic form of worship that combines Thai Brahmanical traditions with Chinese religious practices among Chinese devotees in the border area of three provinces up to the present day: Phra Nakhon Si Ayutthaya, Suphan Buri, and Nakhon Pathom.

Application of this study: In the dimensions of promoting education and preserving local culture, the findings of this study can be applied to the development of educational materials on the history and Chinese–Thai culture of Suphan Buri Province. Regarding the development of cultural tourism, the insights into beliefs and rituals can inform the design of cultural tourism routes centered on the Jia Pung Tao Gong Shrine. Moreover, from a socio-cultural perspective, this research provides a valuable database for scholars in anthropology, local history, and beliefs studies.

Conclusions: The belief in “Jia Pung Tao Gong” within the Chinese community of Suphan Buri is manifested through three principal city guardian deities, narrated as three siblings. The eldest is the city guardian deity of Mueang Suphan Buri District, the middle sibling is Chao Pho Phra Ya Chak at Tha Phra Market, U Thong District, and the youngest is Chao Pho Chak Narai at Wat Khao Phra, also in U Thong District. Consequently, the city guardian temples have become sites for the veneration of deities who protect the city and its people. This belief has become an integral part of local culture, exemplified through the annual city pillar worship ritual, known as the “Thing Kra Jad Festival,” held on the 18th day of the 7th month according to the Chinese lunar calendar. Moreover, the belief of Jia Pung Tao Gong extends its influence to the border areas of three provinces—Phra Nakhon Si Ayutthaya, Suphan Buri, and Nakhon Pathom—as well as Bangkok. The worship reflects a harmonious integration of Chinese, Hindu, and Thai religious and spiritual beliefs, encompassing aspects of religion, culture, and animistic traditions.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: “เจียะปึงเต๋าง” (石本頭公) ในฐานะ “เทพารักษ์ประจำเมือง” ของชาวจีนในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการนับถือบูชาที่สืบเนื่องมาจากการอพยพของชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานในภาคกลางของไทย พร้อมนำเอาพิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมมาด้วย การก่อตั้งศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสะท้อนถึงความพยายามของชุมชนจีนในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สร้างความมั่นคง ปลอดภัย และส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองให้แก่พื้นที่ที่อาศัยอยู่ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติการนับถือบูชา “เจียะปึงเต๋าง” (石本頭公) ของชาวจีนในจังหวัดสุพรรณบุรี มุ่งวิเคราะห์ทั้งบริบททางประวัติศาสตร์ ความหมายเชิงสัญลักษณ์ และบทบาททางสังคมของการนับถือเทพเจ้า เพื่อให้เห็นภาพรวมของความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวจีนในสุพรรณบุรีอย่างครบถ้วนและลึกซึ้ง ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ อนุรักษ์วัฒนธรรมจีน-ไทย ออกแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการด้านสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่สุพรรณบุรี

วิธีการศึกษา : งานวิจัยนี้ถ่วงรอบแนวทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความเชื่อควบคู่กับบริบทประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมุ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลศาลเจ้าที่บูชา “เจียะปึงเต๋าง” ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดใกล้เคียง พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการนับถือเจียะปึงเต๋างของชาวจีนในประเทศไทย ผลการศึกษาจะถูกรวบรวมและนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพและความหมายเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของการนับถือเทพเจ้านี้อย่างชัดเจน

ผลการศึกษา: “เจียะปึงเต๋าง” เป็นชื่อเทพตามคติการนับถือบูชา “เจ้าที่จีน” ที่ชาวจีนจังหวัดสุพรรณบุรีให้การเคารพกราบไหว้บูชา ซึ่งคติความเชื่อนี้ได้แพร่กระจายไปทั่วทุกอำเภอของจังหวัดสุพรรณบุรี และมีอิทธิพลทางความเชื่อในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีที่มาจากคติการนับถือ “เจ้าที่จีน” หรือ “ผู้ตั้งถิ่น” (土地公) ตามความเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักษ์รักษาพื้นที่นั้น เปรียบเสมือนเป็นเจ้าของพื้นที่ จากนั้นได้ขยายขอบเขตการดูแลที่กว้างขึ้นกลายเป็นเทพเจ้าที่ระดับชุมชน เรียกว่า “เป็นโถงวง” หรือ “ปึงเต๋าง” (本頭公) จนพัฒนาขยายขอบเขตพื้นที่ไปจนถึงการดูแลระดับเมืองจึงเรียกว่า “เจิงหวงกง” หรือ “เสี่ยอึ้งกง” (城隍公) ซึ่งมีความหมายว่า “เจ้าพ่อหลักเมือง” เนื่องจากเทวลักษณะของปึงเต๋างเป็นรูปพระนารายณ์สี่กรซึ่งแกะสลักมาจากหิน จึงทำให้ชาวจีนในพื้นที่สุพรรณบุรี เรียกกันว่า “เจียะปึงเต๋าง” แปลว่า เทพประจำเมืองที่สร้างเป็นเทวรูปจากศิลา ซึ่งคำว่า “เจียะ” แปลว่า หิน ดังนั้น “เจียะปึงเต๋าง” จึงได้รับการเคารพบูชาแบบไทยตามคติพราหมณ์ผสมผสานการบูชาแบบจีนจากกลุ่มผู้ศรัทธาชาวจีนในพื้นที่รอยต่อของสามจังหวัดคือพระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี และนครปฐมมาจนทุกวันนี้

การประยุกต์ใช้: มิติตำเนินการส่งเสริมการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีน-ไทยในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนมิติตำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมสามารถนำไปใช้ในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่มิติตำเนินสังคมและวัฒนธรรม ผลการวิจัยนี้ยังสามารถทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับนักวิจัยด้านมานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการศึกษาคติความเชื่อ

บทสรุป: คติความเชื่อเรื่อง “เจียะปึงเต๋าง” ในชุมชนชาวจีนสุพรรณบุรี ปรากฏในรูปของเจ้าพ่อหลักเมืองทั้งหมด 3 องค์ ซึ่งถูกเล่าเป็นเรื่องราวของพี่น้องสามองค์ ได้แก่ องค์พี่คือเจ้าพ่อหลักเมืองที่อำเภอเมืองสุพรรณบุรี องค์กลางคือเจ้าพ่อพระยาจักรีที่ตลาดท่าพระ อำเภออุทุมพร และองค์น้องคือเจ้าพ่อจักรนารายณ์ที่วัดเขาพระ อำเภออุทุมพร ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจึงกลายเป็นสถานที่สิงสถิตของเทพเจ้าผู้คุ้มครองบ้านเมืองและประชาชน ความเชื่อนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านประเพณีบวงสรวงศาลหลักเมืองประจำปี หรือที่เรียกว่า “งานประเพณีทั้งกระจาด” ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 18 เดือน 7 ตามปฏิทินจีน นอกจากนี้ ความเชื่อดังกล่าวยังขยายอิทธิพลไปยังพื้นที่รอยต่อของสามจังหวัด ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี และนครปฐม รวมถึงกรุงเทพมหานคร การนับถือเจียะปึงเต๋างสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานอย่างกลมกลืนระหว่างคติความเชื่อแบบจีน อินเดียและไทย ทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อเชิงวิญญาณ

บทนำ (Introduction)

สุพรรณภูมิเป็นรัฐที่เจริญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-21 อยู่ร่วมสมัยกับสุโขทัย ล้านนา นครศรีธรรมราช และอยุธยาตอนต้น เป็นรัฐที่มีขอบเขตอำนาจในบริเวณภาคกลางฝั่งตะวันตก มีเมืองสุพรรณบุรีเป็นศูนย์กลางอำนาจ มีสุพรรณบุรีเป็นเมืองลูกหรืออาจจะเมืองที่ร่วมกันปกครอง โดยปรากฏรูปแบบศิลปกรรมคล้ายคลึงกันพอสมควร และมีพงศาวดารกล่าวเชื่อมโยงถึงกันด้วย (Phientham, 2018 : 18) นักประวัติศาสตร์เชื่อว่าเป็นรัฐลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปรากฏชื่อในหลักฐานจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งได้ว่า “เซียน” (暹) หรือในสำเนียงแต้จิ๋วออกเสียงว่า “เสียม” สันนิษฐานว่าเป็นคำเดียวกับ “สยาม” นอกจากนี้ ยังมีรัฐในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นเดียวกัน เรียกว่า “หลัวหู่” (羅斛) ซึ่งทั้ง 2 รัฐมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนมายาวนาน ต่อมาเมื่อมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 1893 จีนได้นำชื่อของรัฐสุพรรณภูมิ (สุพรรณบุรี) และรัฐละโว้ (ลพบุรี) มารวมกันเป็น “เซียนหลัวหู่” (暹羅斛) หรือ “เซียนหลัว” (暹羅) ซึ่งก็คือรัฐสยาม

ต่อมาเมื่อชาวจีนได้อพยพลงเรือเข้ามาตามแม่น้ำท่าจีน-แม่กลอง และเริ่มตั้งรกรากในแถบจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งการเข้ามาตั้งถิ่นฐานและบทบาทของชาวจีนในจังหวัดสุพรรณบุรีสามารถสืบย้อนไปได้ตั้งแต่อดีต โดยมีหลักฐานทางโบราณคดีรองรับ เช่น การค้นพบเครื่องถ้วยจีนที่แหล่งโบราณคดีบ้านบางปูน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครื่องถ้วยที่ผลิตขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง อันสอดคล้องกับช่วงเวลาของกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังพบเหรียญแปะเงินจากแหล่งโบราณคดีบ้านหนองแจง ตำบลไร่รอด อำเภอดอนเจดีย์ และจากวัดสมอลม ตำบลสนามคลี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (Opakul, 1996 : 188) หลักฐานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตลอดจนการติดต่อระหว่างชาวจีนกับชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ดังกล่าว

พื้นที่ที่ชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานมักมีลักษณะเป็นเมืองตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำเพื่อความสะดวกในการเดินทางและค้าขาย เส้นทางของแม่น้ำสุพรรณบุรีหรือแม่น้ำท่าจีน แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวาที่ตำบลมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านอำเภอเมือง อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เข้าสู่เขตจังหวัดสุพรรณบุรี ที่อำเภอเดิมบางนางบวช ไหลผ่านอำเภอสองพี่น้อง อำเภอสรีประจันต์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอบางปลาม้า และอำเภอสองพี่น้องตามลำดับ ปลายแม่น้ำไหลลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาคร มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 115 กิโลเมตร (Office of Archaeology Region 2, Suphanburi, 2014 : 6) จากการศึกษา พบว่า พื้นที่ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้พัฒนาเป็นรัฐอิสระที่ในจดหมายเหตุจีนเรียก “เจินลิฟู” (真里富) เชื่อกันว่า หมายถึง สุพรรณภูมิ คือเมืองสุพรรณบุรีทุกวันนี้ (Phumisak, 2018 : 24) ส่วนในเอกสารหมิงชื่อ 《明實錄》เรียกสุพรรณภูมิว่า ซูเหมินปิง (蘇門邦)

จากการศึกษา ร่องรอยชุมชนเมืองเก่าสุพรรณบุรี ปรากฏร่องรอยของคูเมืองและกำแพงเมืองอยู่ชัดเจน สุจิตต์ วงษ์เทศ กล่าวไว้ว่า เมือง “สุพรรณภูมิ” เป็นเมืองหนึ่งในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตั้งอยู่บนพื้นที่ลุ่มต่ำลักษณะเป็นเมืองในฝั่งที่เปลี่ยนผืนน้ำในแนวทิศเหนือ-ใต้ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ มีแม่น้ำสุพรรณบุรี (หรือแม่น้ำท่าจีน) ไหลผ่ากลางเมือง ขณะที่บริเวณใกล้เคียงมีเมืองที่เก่ากว่าคือ เมืองอู่ทอง ซึ่งตั้งอยู่บนชายขอบที่สูงมีแม่น้ำจรเข้สามพันและลำน้ำท่าว่าเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก เมืองสุพรรณภูมิอยู่ห่างจากเมืองอู่ทองประมาณ 25 กิโลเมตร นักโบราณคดีลงความเห็นว่าด้วยตำแหน่งทางภูมิศาสตร์และหลักฐานทางโบราณคดี เมืองสุพรรณภูมิน่าจะเป็นเมืองที่เกิดขึ้นแทนที่เมืองอู่ทองที่ร้างไปในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 (Matichon Academy, 2020)

ด้านคติความเชื่อ รัฐสุพรรณภูมิเป็นรัฐที่สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมพุทธศาสนาและศาสนาฮินดูมาตั้งแต่ครั้งทวารวดี และพัฒนาผสมผสานวัฒนธรรมมอญ-เขมร ที่จนกระทั่งกลุ่มชนชั้นนำทั้งสองชาติพันธุ์อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองนี้ พุทธศตวรรษที่ 19 พัฒนาการดังกล่าวได้ลงรอยกับพุทธศาสนาเถรวาท ลัทธิวาทที่แพร่หลายเข้ามาในแถบนี้ พร้อมกับการเข้ามาของคนไทยที่ขึ้นมาเป็นชนชั้นนำรุ่นใหม่ในเมืองนี้ ภายใต้วัฒนธรรมพุทธศาสนาที่ผสมผสานระหว่างลัทธิมหายานและหินยาน (Osatharom, 2014 : 135) ส่วนการเข้ามาของชาวจีนในสุพรรณบุรี เมื่อชาวจีนได้ตั้งรกรากจนกลายเป็นชุมชนจีน ตามธรรมเนียมปฏิบัติก็ย่อมสร้างศาลเจ้า โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 จากเอกสารการตรวจราชการของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ เรื่องการห้ามเจ้ามาสุพรรณกิติ เอกสารที่เกี่ยวกับด้านโบราณคดีประวัติศาสตร์ก็ดี คงเป็นเพียงเค้าร่าง ๆ ยังมองภาพเมืองสุพรรณไม่กระจ่าง ที่ชัดเจนก็คือเมืองสุพรรณบุรี ยังเป็นเมืองรกร้างขาดเส้นทางคมนาคมที่สะดวกไปมาติดต่อกันได้เป็นบางฤดู เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จมาตรวจราชการ 2 ครั้ง ครั้งแรกมาก็เป็นเรื่องเจ้าเมืองไม่อยู่รับ หนีเข้ากรุงเทพฯ หนีว่าไปตายเอาดาบหน้า ราษฎรสุพรรณบุรียามนั้นไม่อาจพึ่งพาเจ้าหน้าที่ผู้ปกครองได้ มีความเดือดร้อนกันทั่ว สมเด็จพระเจ้า

ตำราฐานภาพเรื่องราวร้องทุกข์แล้ว จึงส่งปลัดเจ้าเมืองแล้วตั้งคนใหม่ อาจจะเป็นสาเหตุที่ฝ่ายปกครองไม่เป็นที่พึงได้ ราษฎรยามนั้นจึงหันไปพึ่งพาศาลกัน จนเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยถึงกับกล่าวว่า เมืองสุพรรณมีศาลเจ้ามากจริง ๆ (Committee for Document Compilation and Archives, Executive Committee for the Royal Celebration of His Majesty the King, 2001 : 59)

นิทานโบราณคดี เรื่องห้ามไม่ให้เจ้าไปเมืองสุพรรณ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาตำราฐานภาพ ได้กล่าวถึงศาลเจ้า ในจังหวัดสุพรรณบุรี ไว้ดังนี้

“เมืองสุพรรณ เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในทางโบราณคดี แต่จะรื้อเรื่องนั้นไว้พรรณนาใน นิทานเรื่องอื่น จะพรรณนาว่าแต่ด้วยของบางอย่าง อันมีที่เมืองสุพรรณแปลกกับเมืองอื่น ๆ บรรดาได้ เคยเห็นมาแต่ก่อน คือ อย่างหนึ่งมีศาลเจ้ามากกว่าที่ไหน ๆ หมด จะไปทางไหน ๆ ในบริเวณเมือง เป็นแลเห็นศาลเจ้าไม่ขาดสายตา เป็นศาลขนาดเล็กย่อม ๆ ทำด้วยไม้แก่นมุงกระเบื้องก็มี ทำแต่ ด้วยไม้ไผ่จากก็มี ล้วนมีผ้าแดงหรือผ้าสีชมพูห้อยไว้เป็นเครื่องหมาย สังเกตเพียงตรงที่ จวนเจ้าเมือง มีศาลเจ้ารายรอบถึง 4 ศาล อาการส่อว่าชาวเมืองสุพรรณเห็นจะกลัวเกรงเจ้าผีเป็น นิสสัยสืบกันมาช้านาน ที่เรียกว่าเจ้าผีนั่นต่างกับเทพารักษ์ บอกอธิบายให้เข้าใจง่าย ๆ เทพารักษ์คือ เทวดาที่บุญพามาอยู่ประจำพิทักษ์รักษาอาณาเขตแห่งใดแห่งหนึ่งให้อยู่เย็นเป็นสุข แต่เจ้าผีนั่นคือ มนุษย์ที่สิ้นชีพไปแล้ว ผลกรรมทำให้ต้องท่องเที่ยวเป็นผีอยู่ ยังไม่สามารถไปถือกำเนิดเกิดใหม่ได้ ถ้าผีไม่พอใจใครก็อาจจะทำร้ายให้เดือดร้อนรำคาญ เพราะฉะนั้นคนจึงกลัวผี ถ้าเชื่อว่าแห่งใดเป็นที่ มีผีสิงอยู่ก็ต้องเอาใจผี เช่นปลูกศาลให้สำนักและเซ่นวักเรียกว่า “เจ้า” มิให้ผีเบียดเบียน บางที่ที่กล่าว กันว่าเทพารักษ์หลักเมืองสุพรรณดูร้าย จะเกิดแต่ชาวสุพรรณเอาคติเจ้าผี ไปปนกับเทพารักษ์ก็ เป็นได้”

(Damrong Rajanubhab, 1960 : 51-52)

นอกจากจังหวัดสุพรรณบุรีจะมีศาลเจ้าจีนจำนวนมากแล้ว ยังมีศาสนสถาน que สร้างขึ้นตามรูปแบบสถาปัตยกรรมจีนใน จังหวัดสุพรรณบุรี คือ วัดผู้โสด (福壽寺) ตั้งอยู่บนเนินดินของวัดพระรูป อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ถือว่าเป็นอาคารใน สถาปัตยกรรมจีนขนาดใหญ่ที่สุดและเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในสุพรรณบุรี ซึ่งปัจจุบันเหลือแค่เพียงผนังด้านหน้าและด้านข้างเท่านั้น บริเวณข้างหลังพังทลายหมดแล้ว จากแผ่นป้ายประวัติเก๋งจีนวัดพระรูป โดยสำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี ทำให้ทราบว่า จากคำบอกเล่าของคุณยายโสพรรณ นิรายน อายุ 80 ปี (เมื่อ พ.ศ. 2521) หลานของผู้สร้างเก๋งจีนหลังนี้ระบุว่า ผู้สร้างเก๋งจีนคือ นายซุ่นจู้ แซ่เฮง (ต้นตระกูล นิรายน) ชาวจีนที่เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เมืองสุพรรณบุรี โดยสร้างเรือนแพอยู่อาศัย ริมแม่น้ำท่าจีนบริเวณเหนือวัดพระรูป ประกอบอาชีพรับซื้อข้าวเปลือกแล้วส่งไปขายกรุงเทพฯ จนมีฐานะร่ำรวย จึงคิดทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา จึงสร้างเก๋งจีนขึ้นที่วัดพระรูปในปี พ.ศ. 2450 เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปจำนวนเท่ากับอายุของผู้สร้าง ตามความเชื่อ ในคราวที่สร้างเก๋งจีนนั้นสันนิษฐานว่ามีการปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปภายในวัดพระรูปเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นพระพุทธรูปหินทราย ขนาดต่าง ๆ แล้วนำมาประดิษฐานภายในเก๋งจีนให้มีจำนวนเท่ากับอายุของผู้สร้าง ปัจจุบันยังคงเหลือ หลักฐานอยู่ คือ พระพุทธรูปประธานภายในเก๋งจีนซึ่งประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนพระหินทรายหลายชิ้นแล้วฉาบปูนปิดทับ และพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ ที่ประดิษฐานอยู่ข้างพระประธาน รวมถึงชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทรายจำนวนมากที่กระจัดกระจาย อยู่ภายในเก๋งจีน นอกจากนี้นายซุ่นจู้ยังได้มีส่วนช่วยบูรณะสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองขึ้นใหม่ในระยะเวลาใกล้เคียงกันนั้นด้วย

โดยธรรมเนียมปฏิบัติ เมื่อชาวจีนสร้างศาลเจ้าแล้วก็จะอัญเชิญเทพเจ้าตามที่ถูกตนนับถือขึ้นประดิษฐานภายในศาลเจ้า เพื่อเป็นศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ หนึ่งในบรรดาเทพเจ้าที่ชาวจีนนับถือก็คือเทพเจ้าที่จีน ดังที่ Amornwanitsak (2012) กล่าวว่า เทพ “เจ้าที่” ตามคติความเชื่อของชาวจีนไว้ว่า สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับหลัก ได้แก่ ระดับครัวเรือน คือ “เจ้าที่ประจำบ้าน” หรือผีบ้านผีเรือน ในภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกว่า ตี้จูเอี้ยะ จีนกลางเรียกว่า ตี้จูเหียย (地主爺) หมายถึงเจ้าของที่ดิน การบูชามุ่งเพื่อความเป็นสิริมงคล ระดับนี้แพร่หลายมากในชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะในไทย เวียดนาม มาเลเซีย ลาว และ ไต้หวัน เรียกว่า ตี้จี้จู (地基主) ระดับชุมชน คือ เทพผู้ดูแลและควบคุมชน ได้แก่ ภูตี้กง (土地公) หรือ ต้าบักกง (大伯公)

มีหน้าที่ประทานพรและรักษาความยุติธรรม ชื่อทางการมักใช้ ฝูเต๋อเจิ้งเสิน (福德正神) และ ระดับเมือง คือ เทพในตำแหน่ง เิงหวง (城隍) หรือเจ้าพ่อหลักเมือง ทำหน้าที่ดูแลความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของประชาชนในเมือง แต่ละเมืองอาจบูชาเทพหลายองค์ตามประวัติศาสตร์และความเคารพของชุมชน ความเชื่อเรื่องการบูชา “เจ้าที่” ของชาวจีนในสังคมไทยมีทั้ง 3 ระดับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยเทพ “เจ้า ที่” ระดับครัวเรือนได้รับการบูชามากที่สุด รองลงมาคือระดับชุมชน สุดท้ายคือระดับเมือง ทั้งนี้ก็คงเพราะด้วยขนาดพื้นที่ความรับผิดชอบ และความรู้สึกลี้ภัยขอความช่วยเหลือของผู้ศรัทธาที่มีต่อองค์เทพเจ้าเป็นสำคัญ (Amornwanitsak, 2012 : 38)

ดังนั้น เทพเจ้าที่จีน เรียกว่า ภูตี่กง (土地公) ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็น “เทพารักษ์ประจำชุมชน” เรียกว่า ปิงเถ่ากง (本頭公) ซึ่งมีหน้าที่คล้ายกับเทวดาผู้ดูแลรักษาที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ด้วยเทวลักษณะของเทวรูปเป็นพระนารายณ์สี่กรที่สร้างขึ้นตามคติพราหมณ์-ฮินดูซึ่งชาวสุพรรณบุรีนับถือกันอยู่ก่อนหน้าแล้ว เมื่อกลุ่มชาวจีนที่ตั้งหลักปักฐานอาศัยอยู่สุพรรณบุรีรวมกันนับถือ “เทพารักษ์ประจำชุมชน” ที่มีเทวลักษณะเป็นพระวิษณุหรือพระนารายณ์สี่กรในฐานะ “เจียะปิงเถ่ากง” ต่อมาเมื่อชาวจีนได้บูรณะศาลเจ้าหลังเดิมจากสภาพทรุดโทรมจนเป็นศาลเจ้าหลังใหม่ โครงสร้างลักษณะศาลเจ้าจึงบูรณะไปตามเอกลักษณ์รูปแบบสถาปัตยกรรมจีน เมื่อบูรณะเสร็จเรียบร้อยแล้วได้ตั้งชื่อศาลเจ้าหลังใหม่ตามลักษณะของเทพประธานศาลเจ้าที่แกะสลักจากศิลาจึงทำให้มีชื่อว่า “เจียะปิงเถ่ากงเปี้ย” (石本頭公廟) มีความหมายว่า ศาลเจ้าเทพารักษ์ศิลา เห็นได้ว่าเป็นการนับถือบูชาที่ปรากฏให้เห็นร่องรอยทั้งคติพราหมณ์ผ่านเทวประติมานพระนารายณ์สี่กร และคติจีนผ่านรูปแบบการบูชา ตลอดจนโครงสร้างสถาปัตยกรรมอาคารศาลเจ้าแบบจีน

คติการนับถือบูชาจาก “เทพเจ้าที่” “เทพารักษ์ประจำชุมชน” สู่ “เจ้าพ่อหลักเมือง” ของชาวจีน (Chinese Traditions of Veneration: From Tutelary Deities and Community Guardian Spirits to the City Pillar Guardian)

เทพเจ้าที่โดยทั่วไปเรียกว่า ฝูเต๋อเจิ้งเสิน (福德正神) ภาษาจีนฮกเกี้ยนเรียกว่า ฮกเด็กเจ้งสึน ภาษาจีนกวางตุ้ง เรียกว่า ฟักตักเจ้งสึน ภาษาจีนแต้จิ๋ว เรียกว่า ฮกเด็กเจียซั้ง ในสังคมไทยคนจีนฮกเกี้ยน มักจะเรียกเทพเจ้าที่ว่า ท้อตักกั้ง (土地公) จะตั้งบูชาบนหิ้งหรือบนโต๊ะบูชา ส่วนคนจีนแต้จิ๋ว มักจะเรียกว่า ตี้จู้เอี้ยกง (地主爺公) จะตั้งบูชาบนพื้นในบ้าน และคนจีนฮกเกี้ยนมักจะเรียกว่า เป๊ะกง (伯公) หรือ ตั่วเป๊ะกง (大伯公) จะตั้งบูชาในศาลเจ้าประจำชุมชน หากเป็นการนับถือบูชาตามคติไทยมาก่อน ต่อมาเมื่อคนจีนมาบูรณะศาลเจ้าหรือสร้างศาลเจ้าใหม่จะนิยมแปลชื่อตามเสียงภาษาไทยว่า “เจ้าที่” ซึ่งทับศัพท์สำเนียงจีนแต้จิ๋วได้ว่า “เจียวตี้” (昭帝) และเรียกขานเป็น “เจียวตี้เหล่าเอี้ย” (昭帝老爺) หรือ “เจียวตี้กง” (昭帝公) แปลว่า เจ้าพ่อเจ้าที่เมื่อเทพเจ้าที่ในหลายระดับหลายบริบทมาปะทะสังสรรค์กัน ทำให้เกิดความสับสนว่าคือเทพองค์เดียวกันหรือไม่ หากพิจารณาตามบริบทการปกป้องรักษาที่คนละหน้าที่ เพราะตี่จู้เอี้ยกง ตามความเชื่อก็คือผู้เป็นเจ้าของที่ดินตรงนั้น ซึ่งในไทยมักจะตั้งบูชาอยู่ในบ้าน เสมือนเจ้าบ้านเจ้าเรือน แม้แต่ในศาลเจ้าต่าง ๆ ก็มีศาลเจ้าตี่จู้เอี้ยกงตั้งอยู่บนพื้นภายในศาลเจ้าเช่นกัน บ่งบอกถึงบทบาทความเป็นเจ้าของสถานที่ได้ชัดเจน แต่หากพิจารณาในมุมคติความเชื่อพื้นบ้านจีนคงตอบได้ว่า ฝูเต๋อเจิ้งเสินคือเทพในบริบทเหมือนภูตี่กง หมายถึงเทพแห่งพื้นที่ ในสังคมไทยมักจะสร้างเป็นศาลเจ้ารวมของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ๆ ส่วนใหญ่ก็กลายเป็นศาลเจ้าประจำชุมชน ตั้งบูชาเป็นโถงวง (จีนกลาง) ปิงเถ่ากง (แต้จิ๋ว) ปุนเถ่ากงหรือปุนเถ่ากั้ง (ฮกเกี้ยน) (本頭公) หรือก็คือเทพารักษ์เฉพาะถิ่น ซึ่งการนับถือเทพปิงเถ่ากงในสังคมไทย จะได้รับการสถาปนาจากเจ้าผู้ปกครองพื้นที่ได้เช่นกัน ตัวอย่างที่ศาลเจ้าปึงเถ่ากง ตลาดจีน ถนนทิพย์ช้าง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จากหลักฐานแผ่นป้ายไม้แกะสลักพระนามองค์ปึงเถ่ากง 2 ป้าย ป้ายแรกเป็นแนวนอนสลักอักษรจีนคำว่า “ฮู่กั๋วโหวหวัง” (護國侯王) แปลว่า พระนครอิสรราช และคำว่า “เป็นกั๋วหวังเจียจิ้งโจว” (本國王家敬酬) มีความหมายว่า เจ้าผู้ปกครองนครขอสนองพระคุณด้วยความเคารพบูชา ซึ่งเจ้าผู้ปกครองนครหมายถึงเจ้าผู้ครองนครลำปาง เมื่อเทียบวาระการปกครองจึงหมายถึงเจ้านันทไชยชวลิตเป็นผู้สถาปนา ส่วนป้ายที่ 2 เป็นแนวตั้งสลักอักษรจีนคำว่า “ฮู่กั๋วเซ่งหวัง” (護國聖王) แปลว่า องค์เทพผู้พิทักษ์แผ่นดิน และคำว่า “มูเอินเป็นกั๋วกั๋วหวังจิ้งเฟิง” (沐恩本國國王敬奉) แปลว่า สำนึกในพระกรุณาแห่งองค์เทพ ในฐานะเจ้าผู้ปกครองนครขอถวายบูชาด้วยความเคารพ ดังที่ สุรสิทธิ์ อมรวิชช์ศักดิ์ได้กล่าวถึงความสำคัญของแผ่นป้ายไม้จารึกอักษรจีนแผ่นนี้ไว้ดังนี้

“แผ่นป้ายไม้จารึกอักษรจีนที่เจ้านรันทไชยขวลิตสร้างถวายเทพเจ้า “ปึงเถ่ากง” มีความประณีตงดงามมากเมื่อเปรียบเทียบกับแผ่นป้ายไม้อันอื่น ๆ ภายในศาลเดียวกัน หากแต่ความสำคัญ of แผ่นป้ายไม้จารึกอักษรจีน แผ่นนี้อยู่ที่การประกาศให้ผู้คนทั่วไปได้ทราบว่า เทพเจ้า “ปึงเถ่ากง” องค์นี้มีตำแหน่งหน้าที่ที่ “ฮู้กั้วโหวหวัง” คือเทพเจ้าผู้ทำหน้าที่ดูแลความสงบสุขของประเทศราชแห่งนี้อาจจะเป็นเทพเจ้า “ปุนเถ่ากง” องค์เดียวในไทยที่ได้รับการสถาปนาจากเจ้าผู้ครองนครรัฐ โดยแต่งตั้ง “เจ้าที่” ระดับชุมชน ตามคติความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย เป็น “เจ้าที่” ที่มียศบรรดาศักดิ์ในฐานะ “เทพเจ้าผู้ปกปักรักษาประเทศ” ซึ่งในที่นี้อาจจะมีความเชื่อที่ว่าเทพเจ้า “ปุนเถ่ากง” เทียบได้กับพระหลักเมือง หรือพระเสื้อเมืองก็เป็นได้...”

(Amornwanitsak, 2014 : 65)

จากการวิเคราะห์ในบริบทของความเชื่อเรื่องเทพเจ้าปึงเถ่ากง พบว่า ปึงเถ่ากงทำหน้าที่ในฐานะเทพผู้ดูแลรักษาพื้นที่เฉพาะ อันสอดคล้องกับคติการนับถือเจ้าที่ในสังคมไทย แม้ปึงเถ่ากงจะมีรากฐานมาจากความเชื่อของชาวจีน แต่เมื่อเข้าสู่บริบทของสังคมไทย บทบาทและความหมายของปึงเถ่ากงได้ถูกปรับประสานเข้ากับระบบความเชื่อท้องถิ่น โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “เทพารักษ์” หรือเทวดาผู้ปกปักรักษาสถานที่ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับเมือง ดังนั้น ในมิติทางทฤษฎีการนับถือเทพเจ้าปึงเถ่ากงสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดเรื่องการผสมผสานทางศาสนาและวัฒนธรรม กล่าวคือ ปึงเถ่ากงถูกบูชาในฐานะเทพเจ้าที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับคติความเชื่อเรื่องเจ้าที่ของสังคมไทย ส่งผลให้ความเชื่อนี้สามารถดำรงอยู่และขยายบทบาทได้อย่างยืดหยุ่นในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมของไทย ทั้งยังสะท้อนพลวัตของการปรับตัวและการต่อรองความหมายของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในพื้นที่ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม

หวังซินฟา (王琛發) นักวิชาการและนักวิจัยที่มีชื่อเสียงในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในมาเลเซีย ได้กล่าวถึง เทพผู้ต่อเจิ้งเสิน ต้าบ่วง และปึงเถ่ากงหรือปึงเถ่ากง ไว้ดังนี้ “ในปี ค.ศ. 1951 สี่ววินเฉียว (許雲樵) ได้เขียนบทความโดยใช้นามปากกาว่า สี่วอ้ว (許鈺) โดยกล่าวถึงตำนานวีรบุรุษเขาเหลียงซานแห่งสยาม 《梁山泊英雄傳說在暹羅》ว่าในสยาม (ประเทศไทย) “ไม่มีต้าบ่วง (大伯公) มีแต่ปึงเถ่ากง (本頭公)” และกล่าวถึงตำนานของชาวจีนแต่จิวโพ้นทะเลในท้องถิ่นว่า เป็นปึงเถ่ากงเป็นตัวละคร ล่างจื่อเยียนซิง (浪子燕青) จากวรรณกรรมเรื่องซ่งกั๋ง 《水滸傳》 ซึ่งยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ แต่เขาก็ยอมรับว่า “เป็นปึงเถ่ากง” เป็นการแปลงร่างของตัวละครต้าบ่วง ส่วนในบทความอีกเรื่องหนึ่งของเขา ชื่อเรื่อง “ไห่บูหยางปัว” (海不揚波) (ทะเลและคลื่นลมสงบ-ผู้เขียน) ได้กล่าวว่า ต้าบ่วง เป็นชื่อที่ชาวจีนในมาเลเซียใช้เรียก แต่เมื่อมาถึงสยาม เวียดนาม และเกาะซูลู ก็จะเรียกว่า เป็นปึงเถ่ากง และคนที่กล่าวถึงก็ไม่ใช้คนเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบบทความของสี่ววินเฉียวกับเรื่องราวที่เห็นในไทยและเวียดนามในปัจจุบัน พบว่า การเรียก “ผู้ต่อเจิ้งเสิน” (福德正神) ว่า “ต้าบ่วง” (大伯公) ก็เป็นเรื่องปกติ และไม่แน่ใจว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงหลังจากการสังเกตของสี่ววินเฉียวหรือไม่ อย่างน้อยก็สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า เทพเจ้าที่ปกปักรักษา “พื้นที่ท้องถิ่น” (本方地頭) แม้จะไม่จำเป็นต้องเป็นต้าบ่วง หากแต่ต้าบ่วงในพื้นที่ท้องถิ่นที่เขาปกครองเดิมจะต้องเป็นปึงเถ่ากง หนังสือของซือซิง (詩興) อ้างถึงตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทพผู้ต่อ (福德神) และอธิบายว่าผู้ต่อเจิ้งเสินในมาเลเซียยังคงเป็นการสืบทอดคติความเชื่อเรื่องเทพเจ้าที่ดินของจีนเดิม การเรียกเทพผู้ต่อว่า “เป็นปึงเถ่ากง” ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการศึกษาทางวิชาการได้” (Wang, 2014 : Preface)

หากพิจารณาเทพเจ้าที่ระดับเมือง หรือเทพเจ้าประจำเมือง ภาษาจีนเรียกว่า “เจิ้งหวงกง” (城隍公) คนจีนแต่จิวเรียกว่า “เสี่ยฮวงกง” คนจีนฮกเกี้ยนเรียกว่า “เสี่ยหองกง” ความหมายเดิมของคำว่า “เจิ้งหวง” หมายถึง กำแพงเมืองและคูเมือง (城牆和護城河) ในตำนานความเชื่อจะหมายถึงเทพเจ้าผู้ปกป้องเมือง อย่างศาลเจ้าเทพเจ้าประจำเมือง (迷信傳說中守護城邑的神：城隍廟) แต่ในประเทศไทยจะเรียกเทพเจ้าประจำเมืองว่า เจ้าพ่อหลักเมือง เนื่องจากมีลักษณะเป็นเสาที่ยกตั้งขึ้นเพื่อแสดงว่าจะสร้างเมืองที่ตรงนั้นอย่างแน่นอน เสาหลักเมือง จึงหมายถึง เสาที่สร้างขึ้นเป็นสัญลักษณ์ของเมือง มักทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ เสาหลักเมืองถือเป็นใจของเมือง เป็นที่สถิตของเทพยดาผู้ปกปักรักษาบ้านเมือง มีธรรมเนียมว่าก่อนที่จะสร้างเมืองจะต้องทำพิธียกเสาหลักเมืองในที่ที่เป็นชัยภูมิสำคัญ เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองที่จะสร้างขึ้น ส่วนคำว่า ศาลหลักเมือง หมายถึง

สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่ตั้งของเสาหลักเมืองและเป็นที่สถิตของเทพเจ้าผู้พิทักษ์เมืองซึ่งเรียกว่าพระเสื้อเมืองพระทรงเมือง ที่ปลายเสาหลักเมืองจะบรรจุดวงชะตาเมืองและเทวรูปที่เรียกกันว่า เจ้าพ่อหลักเมือง และมีพิธีประกาศอัญเชิญเทพเจ้าเข้าประดิษฐานในเทวรูปด้วย เพื่อให้ช่วยคุ้มครองป้องกันสรรพไฟไม่ให้มาย่ำยีพระนครและพระราชอาณาจักร (Royal Institute, 2014) ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง เทพเจ้าประจำเมืองหรือเจ้าพ่อหลักเมืองในสังคมไทยหมายถึงเทพเจ้าองค์เดียวกัน ปัจจุบันได้รับการบูชาในบริบทเดียวกันคือ เป็นเทพเจ้าผู้มิมีเพศกิตติ์ คอยดูแลปกป้อง คุ้มครองบ้านเมืองและประชาชน

ตามบันทึกประวัติศาสตร์อย่างเป็นทางการ คติความเชื่อเรื่องเทพเจ้าประจำเมืองเกิดขึ้นอย่างช้าที่สุดในสมัยราชวงศ์เหนือและใต้ (南北朝) ในช่วงแรกเป็นการบูชาธรรมชาติที่แยกออกมาจากเทพเจ้าที่دين ต่อมาได้ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นความเชื่อในวิญญาณมนุษย์และผี ซึ่งมีหน้าที่หลากหลายคล้ายกับเจ้าหน้าที่ระดับมณฑลและอำเภอ และพัฒนาเป็นเทพเจ้าผู้ปกป้องท้องถิ่นในสมัยห้าราชวงศ์ (五代) เริ่มมีการสถาปนาเทพเจ้าประจำเมือง และในสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋) ได้รวมเทพเจ้าเหล่านี้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของพิธีบูชาของรัฐ ทำให้สถานะของเทพเจ้าเหล่านี้สูงขึ้นอย่างมาก (Lai, 2006) จากการศึกษา พบว่า คติความเชื่อเรื่องเทพเจ้าประจำเมือง ได้กำหนดอย่างเป็นทางการในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง ปีที่ 2 รัชศกหงอู่ (洪武二年) (ค.ศ. 1369) ในช่วงต้นราชวงศ์หมิง จักรพรรดิจูหยวนจาง (朱元璋) ทรงสถาปนาเจ้าเมืองทั่วแผ่นดินให้เป็นเทพเจ้าประจำเมืองทั่วแผ่นดิน (天下城隍) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ในเมืองหลวงอิงเทียนฝู (應天府) ได้รับการแต่งตั้งตำแหน่ง อ๋อง ชั้น 1 ชั้นเอก (王爵) เมืองปักกิ่ง (北京) ไคเฟิง (開封) หลินเหา (臨濠) ไทผิง (太平) และฉูโจว (滁州) ได้รับการแต่งตั้งเป็นอ๋อง ระดับชั้น 1 ชั้นโท ส่วนเมืองอื่น ๆ ในระดับเมืองหลวง มณฑลและอำเภอ ทั้งทุกระดับการปกครอง ระดับเมืองหลวงได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่ง เวยหลิงกง (威靈公) ระดับชั้น 2 ระดับมณฑลได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่ง หลิงโย่วโหว (靈佑侯) ระดับชั้น 3 ระดับอำเภอได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่ง เซียนโย่วบ่ว (顯佑伯) ระดับชั้น 4 ทุกระดับการปกครองได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งผู้ตรวจสอบและดูแลความเป็นอยู่ของประชาชน (An official historical compilation of the Ming dynasty, 1962 : 755-757)

เห็นได้ว่า ระบบระดับชั้นของเทพเจ้าประจำเมือง (城隍神) ในสมัยราชวงศ์หมิงและชิงถูกสร้างขึ้นตามระบบการปกครองตามข้อเท็จจริง ศาลเจ้าเทพเจ้าประจำเมือง (城隍廟) ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ทั้งในนครหลวง มณฑล จังหวัด เมือง และอำเภอ ศาลเจ้าเหล่านี้ร่วมกันสร้างระบบระดับชั้นของศาลเจ้าเทพเจ้าประจำเมือง ซึ่งการจัดตั้งระบบนี้เกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระของเทพเจ้าประจำเมือง นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นแล้ว เทพเจ้าประจำเมืองไม่ได้มีสถานะของตัวตนหลักหรือตัวตนแยกย่อย (Zhang, 2020: 160-161)

สรุปได้ว่า “เจียะปิงเถ่ากง” (石本頭公) สื่อความหมายถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในนาม “เจ้าพ่อศิลา” หรือ “เทพารักษ์หิน” เห็นได้จากการนับถือก่อนหินมักเกี่ยวข้องกับการเชื่อในพลังเหนือธรรมชาติหรือวิญญาณที่สถิตอยู่ในหินเหล่านั้น ชาวจีนสุพรรณบุรียุคแรกคงแปลป้ายชื่อศาลเจ้าเป็นภาษาจีนตามบริบทของการนับถือบูชาที่มีลักษณะเป็นแผ่นหิน หากเป็นการแปลตามการนับถือเดิมว่า “เจ้าพ่อหลักเมือง” คงแปลว่า “เสี่ยฮวงกง” (城隍公) ซึ่งมีความหมายว่าเจ้าพ่อหลักเมืองโดยตรง และแปลชื่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองว่า “เสี่ยฮวงเบี่ย” (城隍廟) แต่บริบทของการนับถือของชาวจีนสุพรรณบุรี นับถือในฐานะเป็น “เทพารักษ์ประจำชุมชน” ซึ่งมีเทวะประติมานที่มาจากแผ่นศิลา จึงทำให้เรียกกันว่า “เจียะปิงเถ่ากง” ไม่ได้เรียกว่า “เสี่ยฮวงกง” ตามความหมายในภาษาไทยว่าเจ้าพ่อหลักเมือง ที่มีเทวะลักษณะเป็นองค์ไม้แกะสลัก เหมือนอย่างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเขี้ยฮองกงที่สำเพ็ง กรุงเทพฯ ส่วนเทวะลักษณะเป็นเสา มียอดเสาเป็นรูปบัวตูมที่สร้างขึ้นตามคติพราหมณ์ จะเรียกว่า “กั๊กจู้กง” (國柱公) เหมือนอย่างศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตรงข้ามวัดกุฎีทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่ผู้คนบูชาตามคติไทยผสมผสานคติจีน

หากพิจารณาถึงบริบทของการบูชาในลักษณะนี้ ผู้เขียนเคยไปลงพื้นที่สำรวจศาลเจ้าไต้หวัน พบว่า เขตซินจู๋ (新竹) มีการนับถือบูชาเทพเจ้าที่ในเทวะลักษณะก่อนหิน แผ่นหิน และแกะสลักเทวะประติมานจากก่อนหิน แสดงให้เห็นว่าชาวไต้หวันก็มีคติการนับถือบูชาก่อนหินในฐานะเป็นเทพารักษ์ด้วยเช่นกัน บางแห่งเรียกว่า “เจ้าพ่อศิลา” (石頭公) “เจ้าพ่อหิน” (石爺) บ้างก็เรียกว่า “เจ้าพ่อหินศักดิ์สิทธิ์” (石聖公) “แม่ทัพหิน” (石將軍) “เจ้าพ่อหินพุทธะ” (石佛公) “แม่ทัพศิลา” (石府將軍) หากแต่ไม่ได้จำกัดหินศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นแต่เทพเจ้าฝ่ายชายเท่านั้น หินศักดิ์สิทธิ์ยังรวมถึง “เจ้าแม่หิน” (石母娘娘) ซึ่งคติความเชื่อที่มีต่อเจ้าแม่หิน ถือเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวจีนฮากกาในไต้หวัน ในอดีตสภาพแวดล้อมการดำรงชีวิตไม่ดีนัก เพื่อให้บุตรที่เกิดมาสามารถเติบโตอย่างราบรื่นและปลอดภัย ชาวบ้านจึงบูชาหินเพื่อแสดงความหวังให้เจ้าแม่หินคุ้มครองลูกหลานให้เติบโตอย่างปลอดภัย คติความเชื่อพื้นบ้านของชาวจีนฮากกา “สือหมู่เหนียงเนียง” (石母娘娘) หรือเจ้าแม่หิน

จึงเป็นเทพเจ้าที่คอยคุ้มครองการเติบโตของเด็กในท้องถิ่นเหมือนแม่ที่รักลูก โดยทั่วไป หากพบหินที่มีขนาดใหญ่และรูปร่างเด่นชัดก็สามารถกลายเป็นการนับถือบูชาเจ้าแม่หินได้ ปรากฏการสร้างศาลเจ้าแม่หิน (石母祠) ในชุมชนชาวจีนฮากกาในไต้หวันอย่างแพร่หลาย

เห็นได้ว่า คติความเชื่อทางศาสนาพื้นบ้านที่มี “หิน” เป็นเทพเจ้า การนับถือบูชาหินศักดิ์สิทธิ์กระจายอยู่ทั่วไต้หวัน ส่วนใหญ่อยู่ในชนบทและใกล้ภูเขา หินศักดิ์สิทธิ์หลายแห่งใช้เพื่อขอพรให้คลอดบุตรปลอดภัยและเด็กมีสุขภาพแข็งแรง (Qiu, & Qiu, 2024 : 34) สะท้อนให้เห็นว่า ก่อนหินถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนบูชามานาน ในสังคมไทยก็มีคติการบูชาหินศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวเช่นกัน สามารถยกตัวอย่างได้ที่ ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ เกาะสีชัง ตำบลท่าเทววงษ์ อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี หินธรรมชาติในถ้ำปรากฏเทวลักษณะองค์เจ้าพ่อเขาใหญ่ในลักษณะนั่งประทับอยู่ ส่วนป้ายชื่อศาลเจ้าระบุเป็น “เจียะปึงเถ่ากงเบ๊ย” (石本頭公廟) ศาลเจ้าพ่อหินใหญ่ อำเภอปอพลอย จังหวัดกาญจนบุรี นับถือก่อนหินขนาดใหญ่เป็นเจ้าที่บูชาในฐานะ “ตัวเจียะปึงเถ่ากง” (大石本頭公) ศาลเจ้าพ่อกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ภายในบูชาหินขนาดใหญ่สองก้อนในฐานะ “ตา-ยาย” ลักษณะเหมือนศิลาจารึกหรือหินที่ใช้ก่อสร้างปราสาทหินโบราณ หรือแม้กระทั่งในจังหวัดสุพรรณบุรีเองก็ปรากฏร่องรอยการนับถือกองหิน ซึ่งเกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านซึ่งใช้เส้นทางผ่าน “ช่องหินกอง” บ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ชาวบ้านในพื้นที่มีมักจะนำก้อนหินขนาดเล็กที่พบระหว่างเส้นทางมากองรวมกันก่อเป็นกองหินและสร้างเป็น “ศาลเจ้าพ่อเขาหินกอง” ภายใต้บริบททางความเชื่อ ชาวบ้านจำนวนมากมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ณ ช่องเขาแห่งนี้

Figure 1 The Deity Statue of ‘Jia Peng Te Gong’, Carved From Wood Rather Than Stone,
At the City Pillar Shrine, Lat Bua Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province
(Source: Ninsa-nguandechea, 2023a)

นอกจากนี้อิทธิพลของการนับถือบูชา “เจียะปึงเถ่ากง” ยังแพร่กระจายไปสู่พื้นที่จังหวัดใกล้เคียงซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อของ 3 จังหวัดคือพระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี และนครปฐม เช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตำบลลาดบัวหลวง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สีแยกเวหาห์ ตำบลลาดบัวหลวง อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง บ้านคลองญี่ปุ่น อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ป้ายชื่อภาษาจีนคำว่า “เจียะปึงเถ่ากง” หากแต่เทวะประติมานองค์เจ้าพ่อกลับเป็นองค์ไม้แกะสลักตามเทวลักษณะของการนับถือ “ปึงเถ่ากง” ทั่วไป ไม่ได้แกะสลักจากหินซึ่งในพื้นที่สุพรรณบุรีก็มีปรากฏในลักษณะเช่นนี้ เทวะประติมานองค์เจียะปึงเถ่ากงไม่ได้แกะสลักจากหินเหมือนศาลเจ้าหลักเมืองอื่นในสุพรรณบุรี หากแต่เป็นองค์หล่อจากโลหะปิดแผ่นทอง คือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ในตลาดคอวัง อำเภอบางปลาม้า

จังหวัดสุพรรณบุรี และยังมีศาลเจ้าพ่อหลักเมือง นอกตัวตลาดคอวัง ชาวบ้านเล่าว่าเป็นศาลเจ้าเก่าแก่และเป็นศาลเจ้าแห่งแรกของบ้านคอวัง มีลักษณะเป็นศาลไม้ทรงไทย ยกพื้นสูง ภายในศาลเจ้าไม่มีเทวะประติมานองค์เจียะปึงเต๋ากง มีเพียงแต่ไม้เจี๊วดซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบริเวณนี้มีความเชื่อดั้งเดิมคือ การนับถือผีสง่า ก่อนเปลี่ยนเป็นศาลเจ้าเมื่อมีคนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน

การนับถือบูชาเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรี (The Worship and Veneration of the Suphan Buri City Pillar Guardian)

ความเป็นมาของคติการนับถือบูชาเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรี ไม่มีข้อมูลหลักฐานที่ชัดเจน ในบันทึกเอกสารเก่าสุดเท่าที่ค้นพบในปัจจุบันคือ นิราศสุพรรณของ นายมี (หมื่นพรหมสมพัตร) นายอากรเมืองสุพรรณบุรีในโคลงกระทู้ระบุไว้ตอนทำว่า “เสมียมมีแต่งถวาย” เมื่อเทียบปีศักราชสันนิษฐานน่าจะแต่งเมื่อราวปี พ.ศ. 2383 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ในนิราศได้ระบุว่าวันแรกที่เสมียมมีเดินทางมาถึงเมืองสุพรรณบุรี ท่านก็ได้เดินทางไปสักการะเจ้าพ่อหลักเมืองในคืนนั้นเลย โดยบันทึกไว้ดังนี้

“ครั้นเย็นค่ำย่าแสงพระสุริยา
ดูโรยร่วงแรมร้างน่าสังเวช
พฤกษาชาติแทรกแซมขึ้นแถมกัน
คืนวันนั้นจันทร์เพ็ญเปล่งประเทือง
ไปไหว้เจ้าหลักเมืองเรื่องศักดา
น้อมคำนับอภิวาทประกาศว่า
อย่าให้ขาดทุนรอนอากรนำ
ใครบังไรไว้ไหนช่วยไปจับ
ขอให้เรือลูกค้ำมาประดัง
ครั้นไหว้แล้วกลับมาทราหลบ
เจ้าหลักเมืองเรื่องศักดาช่วยการฤ

ทศนาถเมืองสุพรรณ
ดังประเทศแถวป่าพนาสันต์
อเนกนันทเล็กใหญ่ไม้นานา
ดาราเรืองเรียงรายพรายเวหา
ตั้งบูชาบตรพลีพิธีกรรม
ขอเทวช่วยชุบอุปถัมภ์
ทั้งทางน้ำทางบกอย่าปบกบัง
เอาคำปรับให้สมอารมณ์หวัง
จะเก็บทั้งค่าตลาดอย่าขาดทุน
จนเดือนลับล้าเนาภูเขาชุน
มาคำจุนจิตนั้นให้ผันไป”

(Fine Arts Department, 1963 : 17-18)

จากเนื้อหาข้างต้น เห็นได้ว่า “เสมียมมี” ไปไหว้ศาลหลักเมืองช่วงพลบค่ำ ได้อธิษฐานบนบานศาลกล่าวเกี่ยวกับการเก็บภาษีอากร ขอพรเจ้าพ่อให้สามารถเก็บเงินได้อย่างราบรื่นและครบถ้วน ดังนั้น บันทึกของนายมีสามารถยืนยันได้ว่าเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นที่เคารพนับถือและเชื่อกันว่าเป็นสิริมงคลในด้านการค้าขายมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2387 อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจคือสุนทรภู่และคณะซึ่งเดินทางมาเมืองสุพรรณก่อนหน้านั้น (ยังไม่ทราบปีศักราชที่ชัดเจน) เพื่อหาแร่ปรอดและยาอายุวัฒนะ ไม่ได้กล่าวถึงเจ้าพ่อหลักเมืองแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่สุนทรภู่และคณะได้เดินทางขึ้นบกไปวัดป่าเลไลยก์ ซึ่งเส้นทางอยู่ไม่ไกลกันจากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเท่าใดนัก ประกอบกับตัวสุนทรภู่เองมักจะกราบไหว้สักการะขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อการเดินทางของคณะสัมฤทธิ์ผลอยู่เสมอ ตลอดการเดินทางจะเป็นไปได้หรือไม่ว่า ประติมากรรมพระวิษณุจำนวน 2 องค์นี้จะพบหลังจากการเดินทางของสุนทรภู่และคณะแล้ว

Figure 2 City Pillar Shrine, Located at the Boundary Between Suphanburi and Nakhon Pathom Provinces

(Source: Suphanburi Provincial Buddhist Association, 1963 : 317)

ต่อมา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้เสด็จมายังเมืองสุพรรณบุรีครั้งแรกในเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2435 ท่านได้เสด็จไปบวงสรวงเทพารักษ์ที่ศาลหลักเมืองนี้ด้วย เนื่องจากก่อนที่จะเดินทางมาเมืองสุพรรณบุรีนั้น เจ้าเมืองอ่างทองทัดทานมิให้เสด็จไปเมืองสุพรรณ ในนิทานโบราณคดีเรื่องห้ามมิให้เจ้าไปเมืองสุพรรณ ระบุว่า

“มีคติโบราณถือกันมาแต่ก่อนว่า ห้ามมิให้เจ้านายเสด็จไปเมืองสุพรรณบุรี จะห้ามมาแต่เมื่อใด ห้ามเพราะเหตุใด ถ้าเจ้านายขึ้นเสด็จไป จะเป็นอย่างไร สืบสวนก็ไม่ได้ความเป็นหลักฐาน เป็นแต่อย่างกันต่าง ๆ ว่า เพราะเทพารักษ์หลักเมืองสุพรรณไม่ชอบเจ้า เกรงจะทำอันตรายบ้าง ว่ามีอะไรเป็นอัปมงคลอยู่ที่เมืองสุพรรณ เคยทำให้เจ้านายที่เสด็จไปเสียพระจริตบ้าง แต่เมื่อมีคติโบราณห้ามอยู่อย่างนั้น เจ้านายก็ไม่เสด็จไปเมืองสุพรรณ เพราะไม่ยากฝ่าฝืนคติโบราณหรือ ไม่กล้าทูลลา ด้วยเกรงพระเจ้าอยู่หัวจะไม่พระราชทานอนุญาตให้ไป อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏว่า เจ้านายพระองค์ไหนได้เคยเสด็จไปเมืองสุพรรณ จนมาตกเป็นหน้าที่ของฉันทน์ที่จะเป็นผู้เพิกถอน คตินั้น ดูกี่ประหลาดอยู่”

(Damrong Rajanubhab, 1960 : 40)

การเสด็จเมืองสุพรรณบุรีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพครั้งนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ความเชื่อในเรื่อง “ห้ามเจ้านายมิให้เสด็จไปเมืองสุพรรณ” ค่อย ๆ ลดลง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังศาลหลักเมืองคราวเสด็จประพาสต้นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2447 พระองค์ทำพิธีพลีกรรมและโปรดพระราชทานเงินให้สร้างกำแพงแก้วกับศาลาที่พักขยับบริเวณศาลนั้นให้กว้างขวางออกไปอีก ตั้งแต่พระองค์เสด็จประพาสเมืองสุพรรณแล้ว ก็ไม่มีใครพูดถึงคติที่ห้ามเจ้านายมิให้เสด็จไปเมืองสุพรรณบุรี จึงส่งผลให้ต่อมามีเจ้านายเชื้อพระวงศ์อื่น ๆ เสด็จมายังเมืองสุพรรณบุรี เพื่อประกอบพิธีบวงสรวงเทพารักษ์ที่ศาลหลักเมืองด้วยเช่นกัน ทำให้เจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรีเป็นที่รู้จักและเคารพนับถือในวงกว้างยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีคำบอกเล่าโดยนายมนัส โอภากุล นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรี ความว่า

“ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อยู่ทางฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณ เมื่อราว พ.ศ. 2475 บริเวณโดยรอบศาลเจ้าพ่อหลักเมืองยังคงมีต้นไม้ขึ้นกรูกรัง และทางเปลี่ยวมาก เดินลำบากไม่มีถนนดังเช่นปัจจุบัน บริเวณโดยรอบเป็นทุ่งนา ระดับแม่น้ำกับทุ่งนาอยู่ในระดับที่เสมอกัน หากผู้คนจะไปนมัสการก็ต้องนั่งเรือจ้างจากทางหน้าวัดประตูลี้ ลัดเลาะไปตามเพี้ยดคลองช้างสมัยโบราณ เพื่อเข้าไปถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เมื่อ พ.ศ. 2505 ถนนมาลัยแมนได้ตัดมาจาก จ.นครปฐม ผ่าน จ.สุพรรณบุรี จึงทำให้ถนนกินอาณาบริเวณของเพี้ยดคลองช้างเดิมไปด้วย บวกกับบ้านเรือนที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นก็ทำให้สภาพเดิมของเพี้ยดคลองช้างค่อย ๆ หายไป การมาถึงของถนนมาลัยแมนนั้นยังทำให้ทางน้ำที่เป็นที่ทางเข้าศาลเจ้าพ่อแต่เดิมหายไปด้วย”

(Opakul, 1999 : 281-282)

นายมนัส โอภากุล ยังได้เรียบเรียงไว้ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 15 ความว่า

“ภายในประดิษฐานพระวิษณุศักร 2 องค์ แกะจำหลักบนหินลักษณะนูนต่ำ (bas relief) สูงประมาณ 1.20 เมตร ชาวจีนเรียกเป็นภาษาจีนว่า “เจียะปิงเถ่ากง” เป็นที่นับถือมากของชาวไทยและชาวจีน มีเรื่องเล่าว่าเมื่อราวร้อยกว่าปีมาแล้วมีผู้พบพระวิษณุจอมอยู่ในน้ำ คนที่พบเข้าได้พยายามนำขึ้นมานบนกแต่ไม่สามารถนำขึ้นได้ ต้องทำพิธีบวงสรวงเทพยดาจึงสามารถนำขึ้นมาได้สำเร็จ และได้สร้างศาลไม้หลังเล็ก ๆ มุงกระเบื้อง มีรูปทรงแบบไทยเป็นที่ประดิษฐาน สันนิษฐานว่าพระวิษณุทั้งสององค์คงประดิษฐานอยู่ในศาลริมตลิ่งเป็นเวลาร้อยกว่าปี เมื่อศาลที่ประดิษฐานชำรุดจึงหล่นลงไปในน้ำ ต่อมาเมื่อมีผู้มาพบเข้า เมื่อ พ.ศ. 2435 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จตรวจราชการทางเมืองเหนือทางสถลมารค ขากลับได้เสด็จไปทรงทำพิธีกรรมที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ทรงเห็นว่าตัวศาลทรุดโทรม จึงประทานเงินให้กรมการจีนจัดพิธีบวงสรวงสร้างศาลใหม่เป็นตึกเพื่อจะได้มั่นคง ศาลที่สร้างใหม่เป็นกังจิ้น มีเสียกงประจำศาล เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2447 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเมืองสุพรรณ ทรงทำพิธีกรรมเจ้าพ่อหลักเมือง พร้อมพระราชทานเงินสร้างบริเวณศาลเพิ่มเติม ต่อจากที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้สร้างไว้ โดยก่อเขื่อนรอบเนินศาลและสร้างกำแพงแก้ว ทั่วให้ต่อศาลออกมาข้างหน้า แต่ทำแบบจีนให้เท่ากับกังของศาล เมื่อ พ.ศ. 2479 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงมีพระสาสน์ถึงสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพให้ทรงช่วยติดต่อกับเจ้าพระยามรราชถึง การซ่อมศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ต่อมา พ.ศ. 2507 คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี ปรับปรุงตัวศาลให้เป็นแบบไทย มีช่อฟ้าใบระกาและยกพื้นให้สูงขึ้นเพื่อให้พ้นน้ำท่วมในฤดูน้ำ ปี พ.ศ. 2524 ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรีและคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรี ได้ถมที่ดินที่หน้าศาล บริเวณ 12 ไร่ให้สูงขึ้น 1 เมตร และตัดถนนจากปากทางเข้าถนนมาลัยแมนเข้าสู่ตัวศาล ใน พ.ศ. 2530 นายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เห็นว่าตัวศาลเจ้าพ่อมีขนาดเล็ก จึงปรับปรุงตัวศาลเจ้าใหม่เป็นแบบกังจิ้นใหญ่โตมโหฬารและสวยงามมาก สิ้นเงินค่าก่อสร้างประมาณ 30 ล้านบาท”

(The Encyclopedia of Thai Culture Foundation, Siam Commercial Bank, 1999 : 7088-7089)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2555 คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองได้ทำการย้ายประติมากรรมพระวิษณุออกจากแท่นฐานเดิม เนื่องจากพื้นอาคารมีความชื้นสูงอาจทำให้ประติมากรรมทั้ง 2 องค์ชำรุดได้ ในการนี้ได้มีการทำความสะอาดชุดลวดทองที่ปิดทับองค์เจ้าพ่อออกทั้งหมดเพื่อซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด ทำให้เห็นสภาพดั้งเดิมและผิววัสดุของประติมากรรมพระวิษณุทั้ง 2 องค์ได้ชัดเจนขึ้น อรุณศักดิ์ กิ่งมณี อดีตรองอธิบดีกรมศิลปากร ได้เรียบเรียงไว้หนังสือ 65 ปี โบราณคดี ว่า “ประติมากรรมทั้ง 2 ชิ้น สลักขึ้นจากหินปูน โดยสลักเฉพาะด้านหน้าเป็นประติมากรรมนูนสูง ส่วนด้านหลังเรียบ ด้านล่างทำเป็นเตี้ยยาวต่อลงไปและจากการที่มีแผ่นด้านหลังเรียบ จึงสันนิษฐานได้ว่าประติมากรรมชุดนี้แต่เดิมคงประดิษฐานอยู่ในซุ้มหรือช่องเว้าในอาคาร ซึ่งไม่ต้องการให้เห็นส่วนด้านหลัง ทั้งนี้อาจมีแท่นที่รองรับเตี้ยด้านล่างอยู่ หรือจะเป็นช่องที่ด้านล่างของซุ้ม เพื่อปักประติมากรรมให้ตั้งอยู่อย่างมั่นคงไม่ล้มลงมา...” และเสนอว่าจากการศึกษาประติมากรรมพระวิษณุที่ศาลหลักเมืองทั้ง 2 องค์ โดยการเปรียบเทียบทางด้านรูปแบบศิลปะ สันนิษฐานว่าประติมากรรมกลุ่มนี้จะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-13 โดยมีอิทธิพลด้านศิลปกรรมทั้งจากศิลปะคุปตะและปัลลวะของอินเดีย รวมถึงผลจากงานศิลปกรรมพื้นถิ่นด้วย (Arunsak, 2021 : 199)

การนับถือบูชา “เจียะปึงเถ่ากง” ในฐานะ “เจ้าพ่อหลักเมือง” (The Veneration of ‘Jia Pung Tao Gong’ as the ‘City Pillar Guardian’)

เทวะประติมากรรมศิลปะแกะสลักเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรี ประดิษฐาน ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เทวะลักษณะเป็นองค์พระวิษณุหรือพระนารายณ์ 2 องค์ มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 11-13 จากเรื่องเล่าที่บอกต่อกันมา สมัยก่อนบริเวณที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณเป็นไร่มักของคนจีนติดคลอง เมื่อใช้ที่ตักน้ำรดผักตักน้ำจากคลองได้ไปโดนแผ่นหิน เมื่อพลิกหินนั้นมาจึงเห็นเป็นรูปเคารพ ชาวบ้านจึงช่วยกันจุดธูปขึ้นมา แล้วจึงมีการสร้างศาลขึ้นเป็นลำดับด้วยความที่ประวัติศาสตร์ขาดช่วงไปเป็นเวลานาน ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนจึงมิได้บูชาแผ่นหินพระวิษณุตามแบบอย่างพราหมณ์-ฮินดู แต่กราบไหว้แบบจีน นับถือเป็นเทพารักษ์ประจำถิ่น เรียกว่า “เจียะปึงเถ่ากง” (石本頭公) คำว่า “เจียะ” (石) ก็คือหิน ส่วน “ปึงเถ่ากง” (本頭公) เป็นคำเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนนับถือเป็นเทพผู้เป็นใหญ่ในท้องถิ่นที่ปกป้องคุ้มครองคนในชุมชนนั้น ๆ ชาวจีนนับถือแผ่นหินทั้งสองว่าเป็นพี่น้องกัน องค์ถือจักรมีศักดิ์ใหญ่กว่าเป็นพี่ เป็นตัวแทนอำนาจวาสนา อีกองค์มีศักดิ์เป็นน้องแทนปัญญาบารมี

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้พระนิพนธ์ในนิทานโบราณคดีเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรี ดังนี้

“เมื่อฉันพักอยู่ที่เมืองสุพรรณครั้งนั้น มีเวลาไปเที่ยวที่เจดีย์วัตถุที่สำคัญ เช่น วัดมหาธาตุและวัดพระป่าเลไลย สระน้ำสงฆราชภิเษก และไปทำพิธีกรรมที่ศาลเทพารักษ์หลักเมือง ซึ่งในเวลานั้นยังเป็นศาลไม้เก่าคร่ำคร่า มีเทวรูปพระพิฆเนศวรแบบเก่ามากจำหลักศิลาดั่งอยู่สององค์ ฉันรับเป็นหัวหน้าชักชวนพวกชาวเมืองสุพรรณให้ช่วยกันสร้างศาลใหม่ ให้เป็นตึกก่ออิฐปูน และก่อเขื่อนถมดินเป็นขานรอบศาล พวกพ่อค้าจีนช่วยกันแข็งแรงทั้งในการบริจาคทรัพย์และจัดการรักษา ดูเหมือนจะเริ่มมีเสียงกบประจำศาลแต่นั้นมา”

(Fine Arts Department, 1948 : 11)

จากข้อความข้างต้น เป็นที่ประจักษ์ว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรีอยู่ในความดูแลของชุมชนชาวจีนมาแต่เดิม ส่งผลให้เทวประติมากรรมศิลปะขอมในคติพราหมณ์-ฮินดู ได้รับการเคารพบูชาตามจารีตแบบจีน และกลายเป็นต้นกำเนิดของการนับถือ “เจียะปึงเถ่ากง” ในฐานะเทพารักษ์หลักเมืองของจังหวัดสุพรรณบุรี คตินี้ได้แพร่หลายจนเกิดเป็นศาลเจ้าที่ปราศจากเสาหลักเมืองในลักษณะเดียวกันครบทั้ง 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอด่านช้าง อำเภอบางปลาม้า อำเภอศรีประจันต์ อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอสองพี่น้อง อำเภอสมาชูก อำเภออู่ทอง และอำเภอหนองหญ้าไซ

The Worship of Jia Pung Tao Gong Among the Chinese Community in Suphan Buri, E5781 (1-27)

Table 1 Sample Table of Deity Attributes: “Jia Pung Tao Gong,” a Four-Armed Vishnu Figure Carved from Stone

Location	Name of Shrine	Deity Attributes
Mueang Suphanburi District	City Pillar Shrine, Mueang District, Suphanburi Province	 Two Prototype Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns
Doem Bang Nang Buat District	City Pillar Shrine, Tha Chang Market, Doem Bang Nang Buat District, Suphanburi Province	 Two Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns
Dan Chang District	City Pillar Shrine, Nong Maka Mong Subdistrict, Dan Chang District, Suphanburi Province	 Two Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns
Bang Pla Ma District	City Pillar Shrine, Ban Sud Market, Phai Kong Din Subdistrict, Bang Pla Ma District, Suphanburi Province	 Two Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns
Si Prachan District	City Pillar Shrine, Si Prachan Market, Si Prachan District, Suphanburi Province	 Two Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns

The Worship of Jia Pung Tao Gong Among the Chinese Community in Suphan Buri, E5781 (1-27)

Table 1 Sample Table of Deity Attributes: “Jia Pung Tao Gong,” a Four-Armed Vishnu Figure Carved from Stone (cont.)

Location	Name of Shrine	Deity Attributes
Don Chedi District	City Pillar Shrine, Sa Kra Chom Market, Don Chedi District, Suphanburi Province	 Two Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns
Song Phi Nong District	City Pillar Shrine, Thung Khok Subdistrict, Song Phi Nong District, Suphanburi Province	 Two Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns
Sam Chuk District	City Pillar Shrine, Sam Chuk Market, Sam Chuk District, Suphanburi Province	 Two Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns
U Thong District	Sa Yai Som Shrine, U Thong District, Suphanburi Province	 Wood-Carved Figure of Jia Pung Tao Gong, Seated on a Chair, Holding a Sword
Nong Ya Sai District	City Pillar Shrine, Nong Ya Sai District, Suphanburi Province	 Two Stone Figures of Four-Armed Vishnu Wearing Cylindrical Crowns

จาก Table 1 สะท้อนให้เห็นว่าการปรากฏของ “เจียะปึงเถ่ากง” ในชุมชนจีนจังหวัดสุพรรณบุรี มิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนผ่านทางความเชื่อเท่านั้น แต่คือการสร้างอัตลักษณ์ “การมีทวิลักษณ์ในสภาวะแห่งเทพ” (divine duality) ภาษาจีนเรียกว่า “จิ่วโหยวเสินเก้อเตอะเอ้อรฉิ่ง” (具有神格的二重性) ซึ่งผสมผสานระหว่างคติพราหมณ์-ฮินดูและความเชื่อพื้นบ้านจีนอย่างเป็นเอกภาพ โดยมีนัยสำคัญเชิงสัญลักษณ์แห่งอำนาจและการปกปักรักษา การเลือกรับเทวรูปพระนารายณ์สี่กร ซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้ธำรงรักษาโลกมาประดิษฐานในฐานะเจียะปึงเถ่ากง สื่อถึงการผนวกอำนาจในเชิงโครงสร้างจักรวาลเข้ากับอำนาจในเชิงการปกครองท้องถิ่น พระกัณฑ์ที่ถือศาสตราวุธตามคติฮินดูถูกตีความใหม่ในบริบทของชาวจีนว่าเป็นพลาณภาพในการจัดปัดเป่าภัยต่าง ๆ และอำนวยสวัสดิมงคลแก่ชุมชนการค้า ซึ่งมีชาวจีนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนความหมายผ่านพิธีกรรม แม้เทวลักษณะจะเป็นศิลปะขอมที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์ตามระบอบเทวราชา แต่เมื่อถูกประดิษฐานในศาลเจ้าและได้รับการบูชาด้วยจารีตแบบจีน เช่น การถวายเครื่องเซ่นไหว้ การประดับโคมแดง และการจุดประทัดถวาย สัญลักษณ์เหล่านี้ได้ลดทอนความห่างเหินของเทพเจ้าชั้นสูงลง และเปลี่ยนสถานะให้กลายเป็น “เทพเจ้าประจำชุมชน” ที่คอยสถิตรับฟังคำอธิษฐานของผู้คน ตลอดจนเป็นสัญลักษณ์เอกภาพทางวัฒนธรรมและพลวัตทางสังคม การหลอมรวมความเชื่อของฮินดู จีน และไทยเข้าด้วยกัน สะท้อนถึง “กระบวนการกลายเป็นท้องถิ่น” (localization) ที่ชุมชนชาวจีนไม่ได้ละทิ้งบริบทดั้งเดิมของพื้นที่ (ซึ่งมีรากฐานเป็นอารยธรรมขอม-ละโว้) แต่กลับใช้วิธีการปรับตัวทางความเชื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่มีอยู่เดิม การปรากฏของเจียะปึงเถ่ากงในรูปพระนารายณ์จึงเป็นสัญลักษณ์ของการประนีประนอมทางวัฒนธรรมที่ทำให้ชาวจีนสามารถตั้งรกรากและเชื่อมโยงจิตใจเข้ากับจิตวิญญาณของเมืองสุพรรณบุรีได้อย่างแนบแน่น

ทั้งนี้ เจียะปึงเถ่ากงในเทวลักษณะพระนารายณ์สี่กรทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่เชื่อมประสานความแตกต่างทางชาติพันธุ์และความเชื่อ โดยการแปรสถานะจากเทพเจ้าชั้นสูงในคติเทวราชามาเป็นเทพเจ้าประจำชุมชนช่วยลดระยะห่างระหว่างอำนาจศักดิ์สิทธิ์กับชีวิตประจำวัน ทำให้ศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางการจัดการความสัมพันธ์ เครือข่ายการค้า และบรรทัดฐานทางศีลธรรมของชุมชนจีน การนับถือบูชาแผ่นศิลาแทนเสาหลักเมืองในทั้ง 10 อำเภอจึงเป็นการประกาศเอกภาพเชิงพื้นที่บนฐานของความหลากหลาย สะท้อนรูปแบบการหลอมรวมอัตลักษณ์ฮินดู จีน ไทยที่เอื้อต่อการประนีประนอมทางสังคม และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวจีนสามารถฝังรากทางเศรษฐกิจและสังคมในสุพรรณบุรีได้อย่างกลมกลืนและยั่งยืน

นอกจากนี้ การหลอมรวมระหว่างพระนารายณ์สี่กรกับเจียะปึงเถ่ากงสะท้อนกระบวนการสังเคราะห์ความเชื่อ (syncretism) ที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนจีนในสุพรรณบุรี โดยพระนารายณ์ซึ่งเป็นเทพผู้พิทักษ์จักรวาลตามคติฮินดูถูกนำมาใช้เป็นตัวแบบเทวประติมานเพื่อเสริมพลังอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่เจียะปึงเถ่ากง ซึ่งเดิมเป็นเทพผู้คุ้มครองชุมชนและเมืองตามคติจีน ความเป็นพระนารายณ์สี่กรไม่ใช่เพียงการยืมรูปแบบทางศิลปะ แต่เป็นการถ่ายโอน “บทบาท” และ “คุณลักษณะเชิงสัญลักษณ์” ของการพิทักษ์ ความสมดุล และความชอบธรรมทางอำนาจ มาผสานกับสถานะของเจ้าพ่อหลักเมือง ทำให้เจียะปึงเถ่ากงมีความหมายครอบคลุมทั้งมิติความเชื่อและมิติสังคมระดับท้องถิ่น ขณะเดียวกัน แม้รูปเคารพจะมีลักษณะเป็นเทพฮินดู แต่กรอบการบูชา พิธีกรรม และการรับรู้ของชุมชนยังคงอยู่ภายใต้คติจีนและบริบทไทย แสดงให้เห็นว่าการหลอมรวมดังกล่าวไม่ใช่การแทนที่ความเชื่อเดิม หากเป็นการปรับใช้และขยายความหมายของเทพเจ้าให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และความต้องการของชุมชนในพื้นที่เฉพาะ

การศึกษาภาคสนามว่าด้วยการนับถือบูชาเจียะปึงเถ่ากงในจังหวัดสุพรรณบุรีชี้ให้เห็นว่า แม้ความเชื่อดังกล่าวจะมีรากฐานร่วมกันในฐานะเจ้าพ่อหลักเมืองผู้ทำหน้าที่คุ้มครองและยึดเหนี่ยวชุมชน แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏความหลากหลายเชิงรูปแบบและความหมายในแต่ละอำเภอ ทั้งในด้านเทวลักษณะและการตั้งนามศาลเจ้า โดยส่วนใหญ่นิยมสร้างรูปเคารพในลักษณะพระนารายณ์สี่กร อันสะท้อนกระบวนการผสมผสานคติฮินดู-พุทธเข้ากับความเชื่อท้องถิ่นและโลกทัศน์ของชุมชนจีนโพ้นทะเลในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม บางอำเภอมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไปอย่างชัดเจน เช่น อำเภออู่ทอง ซึ่งปรากฏรูปเคารพแกะสลักไม้ในทรงนักรบถือกระบี่ และมีการตั้งชื่อศาลเจ้าให้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิประเทศของพื้นที่ ขณะที่อำเภอบางปลาม้าแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของรูปแบบความเชื่อมากที่สุด ทั้งการประดิษฐานเทวรูปพระนารายณ์สี่กร และการใช้ป้ายไม้เป็นสื่อติดของดวงวิญญาณตามคติจีน สะท้อนถึงความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของความเชื่อให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของแต่ละชุมชน

นอกจากนี้ ยังพบว่าแม้ศาสนสถานบางแห่งในจังหวัดสุพรรณบุรีจะมีได้จัดตั้งขึ้นในฐานะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองโดยตรง แต่ก็ยังมีการจัดให้มีโต๊ะแท่นบูชาองค์เจี๊ยะปึงเต่ากงประดิษฐานอยู่ภายใน อันแสดงถึงสถานะเชิงศูนย์กลางของเทพองค์นี้ในระบบความเชื่อของชุมชน ตัวอย่างเช่น มูลนิธิร่วมบุญสุพรรณบุรี (ท่งเอี้ยะเซียงต้ง, 同益善堂) ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี และศาลเจ้าบูเซียงกง (武仙公) ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น อิทธิพลของเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรียังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของศาลเจ้าบางแห่ง แม้เดิมจะเป็นศาลที่บูชาเทพเจ้าองค์อื่นก็ตาม ดังกรณีศาลเจ้าพ่อสลิด ต.สลิด อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี ซึ่งเดิมคาดว่าจะจะเป็นศาลเจ้าแม่ทับทิม และยังคงมีเทวรูปเก่าแก่ประดิษฐานอยู่ภายใน แต่ด้วยอิทธิพลและความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อหลักเมืองที่แผ่ขยายเข้าครอบคลุมพื้นที่ ทำให้ชื่อเรียกศาลเจ้าแม่ดังกล่าวค่อย ๆ ถูกตีความและยอมรับใหม่ในฐานะศาลเจ้าที่บูชาเจี๊ยะปึงเต่ากงในที่สุด อันสะท้อนพลวัตของความเชื่อและกระบวนการสร้างความหมายทางศาสนาในบริบทท้องถิ่นอย่างชัดเจน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในแต่ละอำเภอของจังหวัดสุพรรณบุรีมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ หากมีการจัดการอย่างเหมาะสม กล่าวคือ จุดเด่นร่วมกัน ของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองคือการเป็นศูนย์รวมความศรัทธาและอัตลักษณ์ชุมชน สะท้อนการผสมผสานความเชื่อไทย-จีน-ฮินดูที่เป็นเอกลักษณ์ของสุพรรณบุรี ขณะที่ จุดเด่นเฉพาะพื้นที่ เช่น เทวประติมานลักษณะพระนารายณ์สี่กรในหลายอำเภอ เทวรูปแกะสลักไม้ถือกระบี่ในอำเภอบางช้าง หรือการมีทั้งรูปเคารพและป้ายวิญญาณในอำเภอบางปลาม้า สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงความเชื่อ หรือการเล่าเรื่อง เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม จุดด้อย ที่พบคือการขาดข้อมูลอธิบายเชิงวิชาการ การนำเสนอที่ยังไม่เป็นระบบ และการประชาสัมพันธ์ที่จำกัด หากมีการพัฒนาองค์ความรู้ ป้ายสื่อความหมาย กิจกรรมเทศกาล ซึ่งก็คือการจัดงานประจำปี และการมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยยกระดับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจากพื้นที่ศรัทธาเฉพาะถิ่นไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและยั่งยืนได้

จากการศึกษาเทวประติมานเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าในอดีตเทวรูปองค์ดังกล่าวถูกลงรักปิดทองมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ส่งผลให้ความหนาของชั้นรักและทองคำบดบังรายละเอียดของลวดลายการแกะสลักดั้งเดิมบนเนื้อหินจนไม่อาจปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน ต่อมาในปี พุทธศักราช 2555 ได้มีการดำเนินการลอกชั้นรักและทองออก จึงทำให้สามารถพิจารณาลักษณะทางศิลปกรรมของเทวรูปได้อย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น จากหลักฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เทวประติมานองค์เจี๊ยะปึงเต่ากง เทพารักษ์หลักเมืองสุพรรณบุรี มีลักษณะแตกต่างจากหลักเมืองในพื้นที่อื่นซึ่งมักปรากฏในรูปเสาหลักเมือง หากแต่ของจังหวัดสุพรรณบุรีมีลักษณะเป็นเทวรูปพระนารายณ์สี่กร อันนับได้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญและเป็นศูนย์รวมศรัทธาคู่บ้านคู่เมืองสุพรรณบุรีสืบมาจนถึงปัจจุบัน

Figure 3 The City Pillar Deity Statue of Suphanburi, Regilded in 2012

(Source: Suphan Buri Provincial History and Archaeology Club, 2023a, 2023b)

ตำนานประวัติองค์เทพารักษ์หลักเมืองสุพรรณบุรี เล่าต่อกันมาว่า เทวรูปเจ้าพ่อได้ลอยมาติดตลิ่ง ชาวบ้านมาชักลากเท่าใดก็ไม่ยอมขึ้น ต้องทำพิธีบวงสรวง จึงอัญเชิญขึ้นมาแล้วสร้างศาลเจ้าเล็ก ๆ ให้ประดิษฐาน ส่วนประวัติความเป็นมาของการตั้งศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ณ ริมคลองแห่งนี้มีมาตั้งแต่เมื่อใด ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด มีแต่การเล่าขานต่อ ๆ กันมาว่า เทวรูปพระพิฆณุ 2 องค์ ลอยน้ำมาติดที่ริมคลอง ณ ที่ประดิษฐานปัจจุบัน ชาวบ้านพบเห็นจึงช่วยกันฉุดลากขึ้นแต่ไม่สำเร็จ ต้องทำพิธีบวงสรวงอัญเชิญและสร้างศาลเล็ก ๆ ประดิษฐานไว้ กาลเวลาผ่านไปตัวศาลได้ชำรุดทรุดโทรมพังทลายหล่นลงไปในน้ำ ผู้ที่มาพบเห็นในระยะหลัง ได้อัญเชิญขึ้นประดิษฐานในศาลไม้ทรงไทยหลังคามุงกระเบื้องอีกนานเท่าใดไม่ปรากฏ ศาลไม้ทรงไทยนี้เก่าคร่ำคร่าลงต่อมาในปี พ.ศ. 2435 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จมาตรวจราชการเมืองสุพรรณบุรีในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปีนั้น จึงได้พบเห็นและเป็นที่เล่าขานต่อมา (Committee of Suphanburi City Pillar Shrine., n.d. : 29)

สาส์นสมเด็จ วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2479 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงตรัสถึงเทวรูปหลักเมืองสุพรรณบุรี เพื่อกราบทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ความว่า

“เทวรูปที่หลักเมืองสุพรรณนั้น เหมือนกับที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑสถานเพียงทำทรง “หมวกเด็ก” แทนชฎา แต่มีใช้เปน Fine Art อย่างที่อยู่ในพิพิธภัณฑสถาน ดูฝีมืออยู่ข้างจะหยาบด้วยเข้าไปที่หม่อมฉันทูลขนาดสูงสัก 3 ศอกนั้นก็เห็นจะเกินไป จะสูงเพียงสัก 2 ศอก ถ้ามีเศษก็ไม่มีมากนัก รูปพระวิฆณุเช่นนั้นที่เมืองสุพรรณถึง 3 องค์อยู่ที่ศาลหลักเมืองสุพรรณ 2 องค์ อีกองค์ 1 อยู่ที่ทำพระยาจักร์ อันเปนท่าเรือของเมืองอุททอง เมื่อหม่อมฉันไปดูเมืองอุททองครั้งแรก เห็นเทวรูปวางหงายอยู่กับแผ่นดิน แต่คนในท้องถิ่นก็บูชาอยู่แล้ว หม่อมฉันแนะนำให้เขาทำศาลและยกเทวรูปขึ้นตั้งเข้าใจว่ายังเป็นศาลอยู่จนทุกวันนี้ ข้อที่มีเทวรูปอย่างเดียวกันอยู่ที่ศาลหลักเมือง 2 องค์ ทั้งอยู่ที่ทำน้ำเมืองอุททององค์ 1 ชวนให้เห็นว่าเทวรูปที่ศาลหลักเมืองจะย้ายเอามาจากที่อื่น จึงมี “ซ้อนขึ้น” เปน 2 องค์ องค์ที่เมืองอุททองก็คงคิดจะย้ายเอามาเมืองสุพรรณ แต่เมื่อเออลงมาถึงท่าจะมีเหตุขัดข้องอย่างใดเกิดขึ้นเลยงด เทวรูปจึงวางค้างอยู่ที่ท่าดังหม่อมฉันไปเห็นเมื่อครั้งแรก ที่จะทำศาลหลักเมืองสุพรรณใหม่นั้น หม่อมฉันคิดเกรงอยู่อย่างเดียวแต่เงินทุนจะไม่พอทำให้ได้ตั้งพระดარი”

(Narisara Nuwattiwong, & Damrong Rajanubhab, 1956 : 41)

นอกจากนี้ยังมีคติความเชื่อเรื่องห้ามเจ้าไปเมืองสุพรรณ หมายถึงเจ้านายในพระราชวงศ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรัสถึงเรื่องห้ามเจ้าไปเมืองสุพรรณ ความว่า

“เรื่องศาลเจ้าหลักเมืองสุพรรณบุรีนั้น หม่อมฉันจะทูลได้ถึงเป็นเรื่องตำนานด้วยเคยเกี่ยวข้องกับตัวหม่อมฉันด้วยมาก แต่ยังไม่เคยเขียนลงเป็นหนังสือ จึงจะเล่ายุบลประเลงเรื่องมาแต่ต้นเมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) หม่อมฉันเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเมื่อขึ้นปีใหม่พอถึงเดือนตุลาคม ในปีนั้นก็ไปตรวจหัวเมืองเหนือ ขากลับหมายจะขึ้นเดินบกที่เมืองอ่างทองไปเมืองสุพรรณแล้วกลับกรุงเทพฯ จึงสั่งให้เรือไปคอยรับที่เมืองสุพรรณ ครั้นกลับลงมาถึงเมืองอ่างทองเวลานั้นพระยาอ่างทอง (ชื่อเถียนหรือชื่อไรสงสัยอยู่ แต่เคยเป็นหลวงนายฤทธิ์อยู่นาน คู่กับหม่อมฉันมาแต่เด็ก) แก่พูดจาอดแอดจะไม่ให้ไปว่าทางยังกันดารเป็นน้ำเป็นโคลนเดินทางลำบากนัก หม่อมฉันบอกว่าอย่างไร ๆ ก็ต้องไปด้วยให้เรือไปคอยรับอยู่ที่นั่นแล้ว แก่เห็นห้ามหม่อมฉันไม่อยู่ จึงกระซิบพูดกับพระยาวรรุฒิว่า “นี่ในกรมไม่ทรงทราบหรือว่าเขาห้ามไม่ให้เจ้านายเสด็จไปเมืองสุพรรณมาแต่บรมโบราณ พระยาวรรุฒิจำเริญบอกหม่อมฉัน ๆ ให้กลับไปถามว่าห้ามเพราะเหตุใด ได้ความกลับมาบอกว่าที่เมืองสุพรรณนั้นเจ้าหลักเมืองศักดิ์สิทธิ์นัก และเจ้าหลักเมืองนั้นไม่ชอบเจ้านาย ถ้าหม่อมฉันไปเกิดภัยอันตรายอย่างใด แก่ก็จะมีความผิดฐานไม่ทักท้วงห้ามปราม หม่อมฉันจึงให้

พระยาวรพุฒิกลับไปบอกว่า ธรรมดาเทวดาย่อมเป็นคนดีมีศีลสัตย์มาแต่ก่อน ผลบุญจึงบรรดาลให้เป็นเทวดา การที่หม่อมฉันไปเมืองสุพรรณนั้น ไม่ได้ประสงค์จะไปประพาศความชั่วร้ายอย่างไร ตั้งใจจะไปทำนุบำรุงบ้านเมืองและราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุข หม่อมฉันเห็นว่าเจ้าหลักเมืองจะยินดีไม่เห็นว่าจะมาทำอันตรายหม่อมฉันด้วยเหตุใด แก่ก็ทนถ้อยคำสำนวน ได้ออกจากเมืองอย่างทองวันรุ่งขึ้นเวลาเช้า แต่ทางยังลำบาก จึงตั้งแถว ต้องขี่ม้าราว 7 ชั่วโมงจึงไปถึงเมืองสุพรรณ วันรุ่งขึ้นหม่อมฉันไปทำพิธีกรรมที่ศาลเจ้าหลักเมือง ตัวศาลรูปร่างอย่างไทยทำด้วยไม้มุงกระเบื้อง สร้างไว้บนโคกอันหนึ่ง ในศาลมีเทวรูปศิลา 2 องค์ เป็นรูปพระวิษณุแบบเก่ามาก คืออย่างที่เคยเห็นในหลุมศพเด็ก ตัวอย่างในพิพิธภัณฑ์สถานกรุงเทพฯ ก็มีแต่รูปพระวิษณุที่ศาลหลักสุพรรณจำหลักเป็นอย่าง Bas relief ติดอยู่กับแผ่นศิลาข้างหลังสูงสักราว 3 คอก หม่อมฉันเห็นศาลทรุดโทรมมาก จึงออกเงินมอบให้กรมการจีนที่เป็นคนจัดพิธีบวงสรวงให้เขาสร้างศาลเสียใหม่ให้เป็นตึกมั่นคง เขาก็จัดการด้วยยินดีแล้วบอกมาว่าได้จัดการสร้างศาลเสร็จแล้ว และว่ามีผู้บริจาคทรัพย์ช่วยหลายราย หม่อมฉันไปเมืองสุพรรณอีกครั้งหนึ่งจึงได้เห็นศาลที่สร้างใหม่นั้นเป็นแก่งจีนแต่ทำเรียบร้อยดี ถึงมีเสียงก้องอยู่ประจำศาลด้วยคนนับถือมากทั้งไทยและจีน หม่อมฉันทำโปรแกรมเสด็จประพาสเมืองสุพรรณ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงตรัสว่าเข้าที่ดีหนักหนา แต่เขาห้ามมิให้เจ้านายไปเมืองสุพรรณ ว่าถ้าขึ้นไปจะเป็นบ้ามิใช่หรือ หม่อมฉันก็ทูลเล่าเรื่องที่หม่อมฉันขึ้นไปให้ทรงทราบ ครั้นเสด็จไปเมืองสุพรรณ ทรงพลีกรรมที่ศาลเจ้าหลักเมือง พระราชทานเงินให้สร้างบริเวณศาลเพิ่มเติมที่หม่อมฉันได้สร้างไว้ จึงก่อเชื่อนรอบเนินศาล และทำซานที่คนบูชามีกำแพงแก้วและศาลา ต่อออกมาข้างหน้าศาล แต่ทำตามแบบจีนให้เข้ากับแก่งศาลทั้งนั้น แต่ชั้นหลังมาเขาจะแก้ไขเพิ่มเติมอะไรอีกหม่อมฉันหาทราบได้ เหตุที่จะคิดทำปราสาท ที่ตรัสให้เห็นจะเป็นด้วยแก่งเดิมชำรุดทรุดโทรมอย่างไรไปจึงคิดจะสร้างศาลใหม่”

(Narisara Nuwattiwong, & Damrong Rajanubhab, 1956 : 13)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเจ้าพ่อหลักเมือง การที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้เสด็จมาบูชา “พลีกรรมเทพารักษ์” และ “พระราชทานทรัพย์” ไว้บูรณะซ่อมสร้างบริเวณศาลเพิ่มเติม ศาลหลักเมืองแห่งนี้ย่อมบ่งบอกได้ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยทรงให้ความสำคัญกับคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ เนื่องด้วยได้รับคติพราหมณ์มาจากขอม เรียกว่า เทวราชา หรือ สมมติเทพ หมายถึงพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวดาโดยสมมติเพื่อปกครองมนุษย์ ดังนั้นความเชื่อตามโบราณพระมหากษัตริย์คือสมมติเทพ แทนองค์พระนารายณ์ ที่ลงมาช่วยดูแลทุกข์สุขของราษฎร

การนับถือบูชา “เจียะปึงเถ่ากง” ในฐานะ “เจ้าพ่อพระยาจักร” (The Veneration of ‘Jia Pung Tao Gong’ as the ‘Phraya Chak City Pillar Guardian’)

เทวะประติมานศิลาแกะสลักเจ้าพ่อพระยาจักร ประดิษฐาน ณ ศาลเจ้าพ่อพระยาจักร ตลาดอุทุมพร อำเภอยูทุม จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นประติมากรรมในลักษณะองค์พระวิษณุ (หรือพระนารายณ์) เทพเจ้าสูงสุดในลัทธิไวษณพนิกาย พระหัตถ์ขวาและซ้ายด้านหน้าทรงถือเทพอาวุธแนบติดกับบั้นพระองค์ และมีร่องรอยของผ้าห้อยโค้งรูปตัว U เบื้องหน้าพระวรกาย ประติมากรรมดังกล่าวตั้งประดิษฐานภายในศาลเจ้าจีนที่เรียกว่า “เจียะปึงเถ่ากงเปี้ย” (石本頭公廟) ซึ่งชุมชนตลาดอุทุมพรสร้างขึ้นเนื่องจากเป็นชาวจีน ศาลเจ้าดังกล่าวถือเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนมาช้านาน

จากการสำรวจองค์ประติมานภายในศาลจีนในตลาดอุทุมพร พบว่าศิลปกรรมบนองค์ประติมานถูกปิดทองอย่างหนา ทำให้การสังเกตรายละเอียดเชิงเทคนิคเป็นไปได้ยาก แต่ยังสามารถระบุองค์ประกอบสำคัญได้ เช่น การถือเทพอาวุธ สังข์ คทา และการสวมกิริฎมงกุฎ ซึ่งสะท้อนแบบแผนการสร้างเทพเจ้าในศิลปะไทย-ฮินดู การประดิษฐานองค์ประติมานภายในศาลจีนควบคู่กับลักษณะการตกแต่งทั้งด้านสถาปัตยกรรมและสัญลักษณ์ทางศาสนา ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการผสมผสานทางศาสนา (religious

syncretism) ระหว่างความเชื่อทางฮินดูและคติเทพารักษ์จีนในบริบทท้องถิ่น การศึกษาองค์ประติมานดังกล่าวจึงไม่เพียงให้ข้อมูลเชิงศิลปกรรมเท่านั้น แต่ยังเปิดมุมมองเชิงสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับบทบาทของศาลเจ้าต่อชุมชน ในมิติสังคม ศาลเจ้าทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของกิจกรรมชุมชน ทั้งในด้านพิธีกรรมทางศาสนา การเฉลิมฉลองเทศกาล และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของศาลในฐานะพื้นที่ที่เชื่อมโยงความเชื่อกับวิถีชีวิตประจำวันและการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน นอกจากนี้ การผสมผสานความเชื่อฮินดูและจีนในศาลเจ้าเดียวยังแสดงถึงความสามารถของชุมชนในการปรับตัวและบูรณาการความเชื่อข้ามวัฒนธรรมให้เข้ากับบริบทสังคมท้องถิ่นอย่างกลมกลืน การสังเกตองค์ประติมานจึงไม่เพียงสะท้อนความงดงามทางศิลปกรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางศาสนา แต่ยังชี้ให้เห็นบทบาทของศาลเจ้าต่อชีวิตทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชุมชน และกระบวนการถ่ายทอดค่านิยมและวิถีชีวิต ซึ่งทำให้ศาลเจ้ากลายเป็นทั้งสถานที่ทางศาสนาและศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการศึกษามานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์ศิลปะในสังคมไทย

Figure 4 The Deity Statue of Chao Pho Phaya Chak in U Thong,

Venerated as 'Wu Thong Jia Peng Te Gong' (有通石本頭公), Serving as the City Guardian Deity

(Source: Ninsa-nguandecha, 2023b)

จากแผ่นป้ายประวัติศาลเจ้าพ่อพระยาจักร์ ได้กล่าวถึง ประวัติศาลเจ้าพ่อพระยาจักร์ ความว่า

“ชาวอุทุมทองสมัยก่อนค้นพบเทวรูปเจ้าพ่อพระยาจักร์บริเวณริมแม่น้ำจรเข้สามพัน องค์เทวรูปเป็นหินศิลาแลงแกะสลักนูน รูปพระวิษณุสี่กร สวมหมวกลักษณะคล้ายมงกุฎ ถือเป็นศิลปะทวารวดี ซึ่งคาดการณ์ว่าแกะสลักขึ้นมาสมัยพุทธศตวรรษที่ 12-13 และมีอายุประมาณ 1,300 ปี ชาวอุทุมทองจึงได้ร่วมกันอัญเชิญขึ้นมาประดิษฐานบนแท่นบูชา พร้อมทั้งก่อสร้างศาลเจ้า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2400 เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้กราบไหว้บูชา ขอพรและประกอบศาสนกิจตามประสงค์ ครั้งหนึ่งเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2435 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้ทรงเดินทางตรวจราชการจังหวัดสุพรรณบุรี และได้ผ่านมาบริเวณอำเภออุทุมทอง ซึ่งขณะนั้นเดิมชื่อว่า อำเภอจรเข้สามพัน และทรงเอยถึงเรื่องราวเมืองอุทุมทอง ไว้ในพระราชนิพนธ์ “นิทานโบราณคดี” ตอนหนึ่ง ทั้งยังได้กล่าวถึงเจ้าพ่อพระยาจักร์ไว้ โดยมีใจความว่า “ฉันดูแล้วให้คนแยกย้ายกันไปเที่ยวหาของโบราณที่ยังมีทั้งอยู่ในเมืองท่าอุทุมทอง พบของหลายอย่าง เช่น พระเศียรพระพุทธรูป เป็นต้นแบบเดียวกันกับพบแต่ที่พระปฐมเจดีย์ แม้เงินเหรียญ

ตราสังข์ของโบราณซึ่งเคยพบแต่ที่พระปฐมเจดีย์ ชาวบ้านก็เคยขุดได้ที่เมืองท้าวอู่ทอง ดูประหลาด
นักหนา ใช้แต่เท่านั้น แม้เทวรูปโบราณที่นับถือกันในสมัยภายหลังมา ก็มีพระวิษณุแบบเก่าที่ทำให้
หมวกแทนมงกุฏ อยู่ที่ท่าพระยาจักรองค์หนึ่ง ซึ่งคนถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ไม่กล้าย้ายเอาไปอื่น”

(Damrong Rajanubhab, 1960)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 คณะกรรมการได้มีมติปรับปรุงก่อสร้างอาคารด้วยหินอ่อน มูลค่าประมาณ 3 ล้านบาท และทำพิธี
เปิดป้าย เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2530

Figure 5 A Replica of the Deity Statue of Chao Pho Phaya Chak

(Source: Amulets of U Thong, 2021a, 2021b)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง “วิถีชีวิตชาวจินอู่ทอง” กับ “ศาลเจ้าพ่อพระยาจักร” เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้
การไปสักการะมิใช่เป็นเพียงเพื่อปฏิบัติตามประเพณีนิยมเท่านั้นแต่ยังแสดงออกถึงความระลึกถึงความรักที่มีต่อถิ่นกำเนิดอีกด้วย
“เจ้าพ่อพระยาจักร” จึงถือเป็น “เทพารักษ์” สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองอู่ทอง เนื่องด้วยเทวรูปมีลักษณะถือจักรอยู่ในมือ
ชาวบ้านพากันเรียกขานเทวรูปองค์นี้ว่า “เจ้าพ่อพระยาจักร” เป็นแท่นหินสี่เหลี่ยมแกะสลัก กว้างประมาณ 1 เมตร สูง 1.5 เมตร
หนา 30 ซม. เป็นรูปสลักนูนพระนารายณ์สี่กร ท่ายืน สวมหมวกคล้ายฤาษี หัตถ์ขวามบนทรงจักร หัตถ์ซ้ายบนทรงกริช
หัตถ์ขวาล่างอยู่ในท่าทำวสะเอว ดังนั้นจึงถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองอู่ทองมาแต่โบราณ เมื่อประมาณ 50 ปีก่อน ประดิษฐาน
อยู่ในศาลที่ตลาดท่าพระยาจักร และย้ายจากที่เดิมมาทางทิศตะวันออกประมาณ 50 เมตรในปัจจุบัน ประดิษฐานอยู่ที่ศาลเจ้า
ตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของลำน้ำจะระเข้าสามพัน

จากการลงพื้นที่สำรวจตลาดอู่ทอง ยังพบว่า เป็นชุมชนที่มีชาวจีนอาศัยอยู่มาก ผู้คนกล่าวถึงเรื่องราวเล่าขานเรื่อง
ปาฏิหาริย์สืบต่อกันมาหลายเหตุการณ์ แต่ที่โดดเด่นที่สุด คือ เหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่ตลาดอู่ทองส่งผลให้ร้านค้ารอบ ๆ
ศาลเจ้าพ่อพระยาจักรถูกไฟไหม้เสียหายอย่างหนัก แต่ศาลเจ้าพ่อพระยาจักรนั้นกลับไม่มีความเสียหาย ด้วยชื่อเสียง
ความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อพระยาจักรทำให้แต่ละวันมีผู้คนเดินทางมาบนบานศาลกล่าวเป็นจำนวนมาก โดยมีความเชื่อว่า การไหว้
เจ้าพ่อพระยาจักรจะทำให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง มีความสมหวังดังสิ่งที่ขอพร อีกทั้งยังทำให้อยู่เย็นเป็นสุขเสริม
มงคลชีวิตให้รุ่งเรือง

การนับถือบูชา “เจียะปึงเถ่ากง” ในฐานะ “เจ้าพ่อจักรนารายณ์” (The Veneration of ‘Jia Pung Tao Gong’ as the ‘Chakra Narai City Pillar Guardian’)

จากการลงพื้นที่สำรวจศาลเจ้าพ่อจักรนารายณ์ พบว่า ศาลเจ้าหลังปัจจุบันสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2517 ตามหลักฐานเลขปีศักราชบนป้ายชื่อศาล ทั้งนี้ อาคารศาลเจ้ามีการตกแต่งด้วยอักษรจีนและภาพศิลปะจีน ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรมจีน หากแต่ภายในศาลเจ้าปรากฏเทวะประติมานศิลาแกะสลักเจ้าพ่อจักรนารายณ์ ประดิษฐาน ณ วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม (วัดเขาพระ) อำเภออุทุมพร จัหวัดสุพรรณบุรี เทวะลักษณะเป็นองค์พระนารายณ์สี่กรแกะสลักหินนูนสูง ขนาดกว้าง 97 เซนติเมตร สูง 175 เซนติเมตร พระหัตถ์ขวามือถือจักร พระหัตถ์ขวาล่างถือตรีศูล พระหัตถ์ซ้ายบนไม่ทราบแน่ชัดว่าถือสิ่งใด ส่วนพระหัตถ์ซ้ายล่างถือคทา สรุปได้ว่า ประติมากรรมพระนารายณ์ หรือพระวิษณุ เทพเจ้าในศาสนาฮินดูแห่งนี้ มีรูปแบบศิลปกรรมคล้ายคลึงกับประติมากรรมที่พบที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง จัหวัดสุพรรณบุรี ทั้งในด้านท่าทางการยืนและเครื่องประดับ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการถือจักรที่อยู่ในมือคู่บน หรือการสวมโศติที่มีชายผ้าวงโค้งอยู่ด้านหลัง อีกทั้งยังสะท้อนถึงอิทธิพลศิลปะไทย-ฮินดูในภูมิภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งบ่งชี้ถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาที่ปรากฏในศาลเจ้าแห่งนี้

Figure 6 The Deity Statue of Chao Pho Chaknarai, Revered as ‘Jia Peng Te Gong’

(石本頭公), Serving as the City Guardian Deity

(Source: Ninsa-nguandechea, 2023c)

ข้อมูลจากชาวบ้านชี้ให้เห็นถึงความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อจักรนารายณ์ว่า เมื่อคราวสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จมาตรวจราชการผ่านเมืองอุทุมพร และแวะพักแรมที่ดอนพลับพลา อำเภออุทุมพร พระองค์มิได้ไปแสดงความคารวะต่อเจ้าพ่อ มาที่นั่นจึงพยศ ต่อมาพระองค์เสด็จไปคารวะจึงหายอาการ และเมื่อคราวไฟไหม้ที่ตลาดเก่าพอวันรุ่งขึ้นปรากฏว่าที่ดอนแขนของเจ้าพ่อมีรอยไหม้ ต่อมาทำให้ชาวบ้านจึงมีความเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรีมีอำนาจคุ้มครองและป้องกันอัคคีภัย ด้วยเหตุนี้ ตลาดไม้โบราณในจัหวัดสุพรรณบุรีจึงนิยมตั้งศาลและประกอบพิธีบูชาเจียะปึงเถ่ากงกันอย่างแพร่หลายแทบทุกแห่ง

จากการศึกษาการนับถือและบูชา “เจียะปึงเถ่ากง” ในฐานะ “เจ้าพ่อจักรนารายณ์” พบว่าการบูชาดังกล่าวสะท้อนถึงความเชื่อทางศาสนาฮินดูที่ผสมผสานกับคติการนับถือเทพารักษ์จีนในท้องถิ่นจัหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการผสมผสานทางศาสนา (syncretism) ที่เกิดขึ้นในชุมชน ความเชื่อดังกล่าวไม่เพียงปรากฏผ่านพิธีกรรมและการบูชาที่ศาลเจ้าเท่านั้น แต่ยังสะท้อนในศิลปกรรม ประติมากรรม และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของศาลเจ้า ซึ่งแสดงถึงการปรับตัวและการผสมผสานของความเชื่อระหว่างชุมชนไทยท้องถิ่นกับอิทธิพลวัฒนธรรมจีนและฮินดู

การนับถือบูชา “เจียะปึงเถ่ากง” ในฐานะ “ปึงเถ่ากง” นามว่า “เจ้าพ่อทุ่งแค” (The Veneration of ‘Jia Pung Tao Gong’ as ‘Pung Tao Gong,’ Known as the ‘Thung Khae City Pillar Guardian’)

Figure 7 City Pillar Deity in the Form of a Carved Wooden Plaque, Housing the Spirit of the Deity Pung Tao Gong

Shrine of Chao Pho Thung Khae, Kao Hong Market, Suphan Buri Province

(Source: Ninsa-nguandecha, 2025d)

จากการลงพื้นที่สำรวจ ศาลเจ้าเกาซงเจียะปึงเถ่ากง (九峰石本頭公廟) หรือศาลเจ้าพ่อทุ่งแค อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เป็นศาลเจ้าเก่าแก่ ตั้งอยู่บริเวณปากซอยตลาดบนของตลาดเก่าห้อง ซึ่งในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและการคมนาคมทางน้ำที่สำคัญบนลุ่มแม่น้ำท่าจีนมาอย่างยาวนาน คำว่า “เกาซง” เป็นการถ่ายทอดเสียงด้วยภาษาจีนแต่จื๊วจากคำว่า “เก่าห้อง” ซึ่งมาจากคำภาษาไทยพวนว่า “เก้าฮ้อง” ออกเสียงแบบภาษาพวน จนเป็นชื่อชุมชนบ้านเก่าห้องในปัจจุบัน ภายในประดิษฐานแผ่นไม้สลักรูปของเจ้าพ่อ สลักอักษรจีน คำว่า “เจียะปึงเถ่ากงมาลิ่งอู่” (石本頭公媽神位) เห็นได้ว่าการบูชาเจียะปึงเถ่ากงของกลุ่มชาวจีนตลาดบนของตลาดเก่าห้อง เป็นคติการบูชาในฐานะเทพารักษ์ประจำชุมชนดังที่กล่าวในนิทานย่านสุพรรณ ความว่า

“...มีหัวหน้าผู้นำ ขุนกำแหง	เป็นเรี่ยวแรงคุมลาวแต่คราวต้น
เพราะเป็นผู้รู้วิชาว่าพวกตน	จึงให้ควบคุมคนล่องมานาน
มีซำก็เกิดไฟไหม้สยอง	บ้านสี่ห้องถูกเผาเป็นถ้ำถ่าน
ขุนกำแหงสงสัยในเหตุการณ์	พาไพร่ชาญวิชามาทำนาย
โหรทำนายทายว่ามีท่าแก้	ควรเปลี่ยนแปรเรื่องห้องให้หมองหาย
ควรสร้างบ้านเก่าห้องขัดข้องคลาย	แถมถวายสิ่งสักการในย่านนี้
จัดตั้ง ศาลเจ้าปู่บ้านย่าเมือง	ไว้เป็นเครื่องคุ้มครองพวกน้องพี่
จะอยู่เย็นเป็นสุขไปทุกปี	ท่านขุนทำตามทีโหรทำนาย
จึงหาทางสร้างเหย้ามีเก่าห้อง	ตามคำของโหรเขาบอกเล่าหมาย
สร้างศาลเจ้าเคียงคู่ไม่ดูตาย	ชวนหญิงชายช่วยกันหมั้นบูชา
เคยเจ็บไข้ได้ทุกข์กลับสุขแสน	เคยคับแค้นกลายกลับสินทรัพย์หนา
จากสภาพบ้านไม้ไผ่แล้วไผ่ลามา	เปลี่ยนเป็นฝากระดานทุกด้านเกี่ยว...”

(Department of Academic Affairs, Ministry of Education, 1983 : 46-47)

จากข้อความข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การจัดสร้างศาลเจ้าดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม และการกราบไหว้บูชาของผู้คนในตลาด โดยมีพื้นฐานมาจากคติความเชื่อเรื่องการบูชาเทพเจ้าที่ประจำชุมชนของกลุ่มชาวจีน ซึ่งประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่ตลาด เรียกว่า “บึงเต่างง” และ “บึงเต่ามา” อันหมายถึงเทพผู้คุ้มครองชุมชนในลักษณะของ ปู่บ้าน และ ย่าเมือง ตามคติจีนดั้งเดิม ซึ่งทำหน้าที่ดูแลปกป้องรักษาผู้คน การค้าขาย และความสงบเรียบร้อยของพื้นที่ ทั้งนี้ คติความเชื่อดังกล่าวได้หลอมรวมเข้ากับคติความเชื่อเรื่องเทพารักษ์ตามแบบแผนความเชื่อไทยพื้นบ้าน อันเป็นที่รู้จักในนาม “ผีปอย” ซึ่งมีบทบาทในการคุ้มครองลูกหลาน ชุมชน และพื้นที่อยู่อาศัย ส่งผลให้ศาลเจ้าแห่งนี้มิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรม ทางศาสนาเท่านั้น หากยังทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเป็นกลไกสำคัญในการธำรงความมั่นคงทางวัฒนธรรมและ อัตลักษณ์ของชุมชนในบริบทพัฒนาวัฒนธรรมอีกด้วย

สรุปผลการศึกษา (Conclusion)

สุพรรณบุรีเป็นพื้นที่ที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ยาวนาน สามารถสรุปผลการศึกษาริบททางประวัติศาสตร์ได้ว่าเป็นพื้นที่จุดบรรจบของวัฒนธรรมอินเดีย ไทย และจีน โดยอิทธิพลอินเดียปรากฏผ่านการนับถือพระนารายณ์สี่กร ความเชื่อเรื่องอำนาจศักดิ์สิทธิ์ และการเคารพบูชาเทพเจ้าซึ่งหลอมรวมอยู่ในโครงสร้างชุมชนและพิธีกรรมของสังคมไทย ความเป็นไทยสะท้อนผ่านบทบาทของสุพรรณบุรีในฐานะเมืองสำคัญสมัยอยุธยา การยึดพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทเป็นศูนย์กลางชุมชน และการปรับคตินิยมอินเดียให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น ขณะที่ความเป็นจีนเกิดจากการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนริมลุ่มน้ำท่าจีน ซึ่งนำความเชื่อ การบูชาเทพเจ้าที่ทั้ง 3 ระดับ และโครงสร้างศาลเจ้ามาผสมผสานกับบริบทท้องถิ่นอย่างกลมกลืน ส่งผลให้สุพรรณบุรีก่อรูปเป็นพื้นที่พัฒนาธรรมที่สะท้อนการผสมผสานความเชื่อและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นอย่างชัดเจน

ผลการศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ของการนับถือเจ้ายะบึงเต่างง สามารถสรุปออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1. เทวะประติมานองค์พระนารายณ์สี่กร 2. เทวะประติมานองค์เจ้าพ่อเจี้ยะบึงเต่างง และ 3. ป้ายไม้สถิตวิญญูณ สามารถสรุปประเด็นเชิงความหมายได้ดังต่อไปนี้ ประการแรก ลักษณะเทวะประติมานองค์พระนารายณ์สี่กร เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจในการคุ้มครองความเป็นสากล และความสมดุลของจักรวาล พระนารายณ์ในปางสี่กรทรงถืออาวุธและเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อันสื่อถึงบทบาทในการปกป้องชุมชนจากภัยอันตรายและการปราบปรามความชั่วร้าย เครื่องหมายที่แต่ละกรถือ เช่น เทพอาวุธ สังข์ และคทา รวมถึงการสวมกิริฎมงกุฎ สะท้อนถึงหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาความสงบสุข ความมั่งคั่ง และศีลธรรมในทุกมิติ นอกจากนี้ การนำพระนารายณ์ซึ่งมีรากฐานจากคติอินเดีย-ไทย มาผนวกรวมเข้ากับคติความเชื่อของชุมชนจีนในฐานะเจ้าพ่อหลักเมืองเจี้ยะบึงเต่างงยังสะท้อนกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม จนก่อให้เกิดเอกลักษณ์ความเชื่อเฉพาะถิ่น ประการที่สอง ลักษณะเทวะประติมานองค์เจ้าพ่อเจี้ยะบึงเต่างง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเทพผู้ปกป้องคุ้มครองชุมชน การสร้างรูปเคารพในลักษณะเทวะประติมานช่วยให้อำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม ผู้ศรัทธาสามารถมองเห็น สัมผัส และรับรู้ถึงการดำรงอยู่ของเทพได้อย่างชัดเจน เทวะประติมานยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพิธีกรรม เช่น การถวายเครื่องสักการะและการจัดงานประเพณีประจำปีต่าง ๆ ในเชิงสังคม เทวะประติมานองค์เจ้าพ่อเจี้ยะบึงเต่างงเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน สะท้อนความเชื่อร่วมและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ประการสุดท้าย ลักษณะป้ายไม้สถิตวิญญูณ เป็นสัญลักษณ์ของการสักการะวิญญูณศักดิ์สิทธิ์โดยป้ายไม้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของวิญญูณผู้คุ้มครองชุมชน สะท้อนความผูกพันระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า การสลักชื่อเทพด้วยอักษรจีนบนป้ายไม้เป็นกระบวนการสร้าง “ตัวตน” และการรับรู้ถึงการดำรงอยู่ของเทพในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ผู้ศรัทธารู้สึกถึงความใกล้ชิดและความพร้อมในการให้ความคุ้มครอง ในเชิงบทบาททางสังคม ป้ายไม้สถิตวิญญูณช่วยเสริมให้พิธีกรรมมีความเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ และมีความต่อเนื่อง อันส่งผลต่อการธำรงรักษาความเชื่อร่วมและการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนในระยะยาว

ผลการศึกษาประติมานวิทยา ปรากฏเป็นเทวะลักษณะเจ้าพ่อหลักเมืองทั้งหมด 3 รูปแบบ พวกเขาได้นำมาผูกเป็นเรื่องราวของเจ้าพ่อ 3 องค์พี่น้อง ซึ่งมีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกันคือ 1. องค์โต คือเจ้าพ่อหลักเมือง อยู่ที่อำเภอเมืองสุพรรณบุรี 2. องค์กลาง คือเจ้าพ่อพระยาจักร อยู่ในตลาดท่าพระ อำเภออู่ทอง และ 3. องค์เล็ก คือเจ้าพ่อจักรนารายณ์ อยู่ที่วัดเขาพระ อำเภออู่ทอง ทำให้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองของจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นสถานที่สิงสถิตของเจ้าพ่อผู้มีเมตตา คอยดูแลปกป้อง คุ้มครองบ้านเมือง

และประชาชนในพื้นที่ ต่อมาได้ขยายอิทธิพลความเชื่อนี้ให้เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำเมืองสุพรรณบุรี สอดคล้องกับ Sangpetch (2017) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่องเทวรูปพระวิฆณุในประเทศไทย จากหลักฐานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ได้กล่าวถึง เทวรูปพระวิฆณุไว้ว่า คติการอัญเชิญเทวรูปพระวิฆณุเป็นสัญลักษณ์ของหลักเมือง มีปรากฏในประเทศไทยเพียงแห่งเดียวที่เมืองสุพรรณบุรี ซึ่งแตกต่างจากคติการสร้างหลักเมืองอื่น ๆ ที่ใช้สัญลักษณ์ของเสาศิลาหรือเสาไม้เป็นหลักกลางเมือง (Sangpetch, 2017 : 51) ด้วยลักษณะอันโดดเด่นนี้กลายเป็นประเพณีบวงสรวงศาลหลักเมืองขึ้นเป็นประจำในทุกวันที่ 18 เดือน 7 หลังวันสารทจีนตามปฏิทินจีน เรียกว่า งานประเพณีทิ้งกระจาด ชาวจีนสุพรรณบุรีได้ปฏิบัติประเพณีนี้อย่างต่อเนื่องนับแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน เห็นได้ว่า ประเพณีบวงสรวงดังกล่าว สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อที่มีต่อองค์เจียะปึงเต๋างของชาวจีนสุพรรณบุรีได้เป็นอย่างดี ก่อเกิดเป็นศาลเจ้าที่บูชาองค์เจียะปึงเต๋างในฐานะ “เทพารักษ์ประจำพื้นที่” สอดคล้องกับ Amornwanitsak (2016) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่องเจ้าพ่อเขาตก: เทพารักษ์ไทยที่กลายเป็นเทพเจ้าจีน ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ชาวจีนแต่จิ๋ว รวมถึงชาวจีนในวัฒนธรรมภาษาอื่น ๆ ที่เข้ามาอาศัยในสังคมไทย ต่างก็ให้ความเคารพและบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่สังคมไทยมาแต่ครั้งอดีตกาลอย่างไร้ความลังเล (Amornwanitsak, 2016 : 19) เมื่อพื้นที่สุพรรณบุรีเดิมมีการนับถือแผ่นหินสลักรูปพระวิฆณุหรือพระนารายณ์สี่กรเป็นเจ้าพ่อหลักเมือง ต่อมากลุ่มคนจีนได้เข้ามาอยู่อาศัย การที่พระวิฆณุซึ่งเป็นเทพารักษ์ประจำเมืองสุพรรณบุรี ที่ต่อมาถูกกลุ่มชาวจีนนับถือบูชาด้วยความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าที่ระดับชุมชนจึงกลายเป็น “เจียะปึงเต๋าง” ครบทั้ง 10 อำเภอ นอกจากนี้ยังได้ขยายอิทธิพลความเชื่อไปยังพื้นที่รอยต่อของสามจังหวัดคือพระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี และนครปฐม และยังแพร่กระจายมาถึงพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปรากฏเป็นศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนารายณ์ ซอยวรโรจน์ทัย ถนนพระรามที่ 4 แขวง พระโขนง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ลักษณะเช่นนี้เหมือนกับการที่เจ้าพ่อเขาตกซึ่งเป็นเทพารักษ์ของไทยที่ต่อมาถูกกลุ่มผู้ศรัทธาชาวจีนชอนทับด้วยความเชื่อในเรื่องเทพ “เจ้าที่” ที่มีหน้าที่ดูแลป่าเขาในชื่อ “ก่านเทียนด้าตี้” และ “หนานเทียนเหมินเหล่า บัววกง” ซึ่งเป็นการชอนทับหรือสวมทับด้วยคติจีนให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไทย หากแต่การชอนทับความเชื่อด้วยคติจีนในอดีตยังคงผูกพันอยู่กับ “หน้าที่” หรือ “function” ของเทพเจ้าองค์นั้นเป็นสำคัญ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป คติความเชื่อบางอย่างก็ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา พร้อมกับความไม่เข้าใจของชนรุ่นหลัง (Amornwanitsak, 2016 : 20) ดังนั้น เห็นได้ชัดเจนว่าอิทธิพลการนับถือ “เจียะปึงเต๋าง” หรือเจ้าพ่อหลักเมืองของชาวสุพรรณบุรีได้รับการยอมรับจากผู้คนในพื้นที่ แม้จะเกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อ แต่ในที่สุดก็เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและความเชื่อแบบ อินดู แบบไทยในพื้นที่ถิ่นเข้ากับคติการนับถือบูชาแบบจีนได้อย่างลงตัวและกลมกลืนเข้ากับคติวิญญาณนิยมได้เป็นอย่างดีชัดเจน

ผลการศึกษาพบทางทางสังคม ชี้ชัดว่าการนับถือเทพเจ้าเจียะปึงเต๋างของชาวสุพรรณบุรีมีบทบาททางสังคมอย่างสำคัญ ในฐานะศูนย์รวมความเชื่อและจิตสำนึกร่วมของชุมชน โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทย-จีนที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมอินดู ความศรัทธาทำหน้าที่เสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในชุมชน ผ่านพิธีกรรมและกิจกรรมทางความเชื่อที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมนับถือบูชาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ความเชื่อในอำนาจคุ้มครองของเทพเจ้ายังมีส่วนในการกำกับพฤติกรรมทางสังคม ความเชื่อในอำนาจคุ้มครองและการรับรู้ว่าการกระทำของมนุษย์อยู่ภายใต้การเฝ้ามองของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนยึดถือค่านิยมด้านศีลธรรม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน อันสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของความเชื่อดังกล่าวต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของสังคมสุพรรณบุรีโดยรวม

ดังนั้น การนับถือเจียะปึงเต๋างของชาวสุพรรณบุรีไม่ได้เป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล แต่เป็นสัญลักษณ์ของความคุ้มครอง ความมั่นคง และคุณธรรม ในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ชาวสุพรรณบุรีสามารถรักษาเอกลักษณ์และความสัมพันธ์ทางสังคมไปพร้อมกับการแสดงออกทาง ความเชื่อและวัฒนธรรม พื้นที่สุพรรณบุรีได้เป็นอย่างดี

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments)

ผู้เขียนได้ใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อช่วยในการปรับแก้ภาษา ตรวจสอบไวยากรณ์ และปรับแก้รูปภาพที่ปรากฏในบทความ ทั้งนี้ ส่วนต่าง ๆ ของบทความที่ได้รับการปรับแก้หรือสร้างขึ้นโดยใช้ AI ได้ผ่านการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องโดยผู้เขียนแล้ว โดยผู้เขียนขอรับผิดชอบต่อเนื้อหาของบทความฉบับนี้อย่างเต็มที่

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- An official historical compilation of the Ming dynasty. (1962). *Ming Tai Zu Shi Lu Juan San Ba Hong Wu Er Nian Chun Zheng Yue Bing Shen Shuo* [The Veritable Records of Ming Taizu, Vol. 38, 2nd year of Hongwu, 1st month, day Bingshen]. Taipei: Academia Sinica, Institute of History and Philology, edited and published edition. (In Chinese)
- Amornwanitsak, S. (2012). Bentougong: The Chinese Land God in Thai Society, *Proceedings of the 1st International Conference on Chinese Studies: "Sinic Evolution in Language, Literature, Teaching, and Cultural Studies"*, (pp. 34-57), The International Academic Conference on Chinese Studies, May 3-4, 2012. University of the Thai Chamber of Commerce, Bangkok, Thailand. (In Thai)
- Amornwanitsak, S. (2014). *Thep Pha Chao Pun Tao Gong Lampang kap Tamnaeng Hu Guo Hou Wang* [Pun Tao Gong, the Deity of Lampang, and His Investiture as 'Hu Guo Hou Wang']. *Silapawattanatham Journal*, 35(3), 60-66. (In Thai)
- Amornwanitsak, S. (2016). *Chaopho Khaotok: Thepa Rak Thai Thi Klai Pen Thep Pha Chao Chin*. [Chaopho Khaotok: the Thai guardian Angel that Became a Chinese God]. *Thai Journal of East Asian Studies, Institute of East Asian Studies, Thammasat University*, 20(2), 1-21. (In Thai)
- Amulets of U Thong. (2021a). Figure 5 A Replica of the Deity Statue of Chao Pho Phaya Chak. Retrieved 12 September 2025, from <https://www.facebook.com/photo?fbid=4239404696146936&set=pcb.3753823611387437>
- Amulets of U Thong. (2021b). Figure 5 A Replica of the Deity Statue of Chao Pho Phaya Chak. Retrieved 12 September 2025, from <https://www.facebook.com/photo?fbid=4239404716146934&set=pcb.3753823611387437>
- Arunsak, K. (2021). The Vishnu Sculpture at the Suphanburi City Pillar Shrine. *65 Years of Archaeology: A Collection of Academic Articles on the Occasion of the 65th Anniversary of the Faculty of Archaeology, Silpakorn University*, (pp. 185-202), Bangkok: Faculty of Archaeology, Silpakorn University. (In Thai)
- Buddhist Association of Suphan Buri Province. (1963). The City Pillar Guardian Shrine and Boundary Marker of Suphan Buri–Nakhon Pathom. In *The 11th Conference of the Buddhist Association of Thailand, held in Suphan Buri Province*, (p.317). November 14–17, 1963. Suphan Buri, Thailand.
- Committee for Document Compilation and Archives, Executive Committee for the Royal Celebration of His Majesty the King. (2001). *Watthanatham Phatthana Kan Thang Prawattisat Ekkalak Lae Phum Panya Changwat Suphanburi* [Culture, Historical Development, Identity, and Wisdom of Suphanburi Province]. Bangkok: Kurusapa Printing, Ladprao. (In Thai)
- Committee of Suphanburi City Pillar Shrine. (n.d.). *49 Pi Haeng Khwam Mungmun Charuek Wai... Nai Phaendin* [49 Years of Dedication Inscribed... in the Land]. Phetchaburi: Phetchaphum Printing. (In Thai)
- Damrong Rajanubhab, Prince. (1960). *Nithan Borankhadi* [Tales of Archaeology]. Phra Nakhon: Kasem Bannakit. (In Thai)
- Department of Academic Affairs, Ministry of Education. (1983). *Ni-thaan Yaan Suphan* [Folktales of Suphan Buri]. Bangkok: Kurusapa Printing, Ladprao. (In Thai)
- Faculty of Archaeology, Silpakorn University. (2021). *65 Pi Boran Khadi: Ruam Botkhwam Wichakan Nueang Nai O kat Khrop 65 Pi Khana Boran Khadi Mahawithhayalai Silpakorn* [65 Years of Archaeology: A Collection of Academic Articles on the Occasion of the 65th Anniversary of the Faculty of Archaeology, Silpakorn University]. Bangkok: Faculty of Archaeology, Silpakorn University. (In Thai)
- Fine Arts Department. (1948). *Rueang Ham Mai Hai Chao Pai Mueang Suphan Kap Akkharanukrom Phu Mi-sat Changwat Suphanburi* [Prohibition for Officials to Go to Suphanburi and the Geographical Encyclopedia of Suphanburi Province]. Phra Nakhon: Udom Printing. (In Thai)

- Fine Arts Department. (1963). *Nirat Suphan* [Journey to Suphan]. 5th ed. Phra Nakhon: Rung Rueang Tham Printing. (In Thai)
- Lai, L. J. (2006). *Wu Tang Dai De Cheng Huang Xin Yang* [The Cheng Huang Cult in Tang and Five Dynasties]. *Journal of History, National Chung Hsing University*, 17(1), 293-348. (In Chinese)
- Matichon Academy. (2020). *U Thong–Suphan Buri: Mueang 2,000 Pi Ton Thang Prawattisat Thai* [U Thong–Suphanburi: A 2,000-Year-Old City at the Origins of Thai History]. Retrieved 28 July 2024, from https://www.matichonacademy.com/content/article_51705 (In Thai)
- Narisara Nuwattiwong, Prince, & Damrong Rajanubhab, Prince. (1956). *San Somdet (Phak Thi 19)* [Letters of the Princes (Part 19)]. Phra Nakhon: Fine Arts Department. (In Thai)
- Ninsa-nguandecha, J. (2023a). Figure 1 *The Deity Statue of ‘Jia Peng Te Gong’, Carved From Wood Rather Than Stone, At the City Pillar Shrine, Lat Bua Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.*
- Ninsa-nguandecha, J. (2023b). Figure 4 *The Deity Statue of Chao Pho Phaya Chak in U Thong, Venerated as ‘Wu Thong Jia Peng Te Gong’ (有通石本頭公), Serving as the City Guardian Deity.*
- Ninsa-nguandecha, J. (2023c). Figure 6 *The Deity Statue of Chao Pho Chaknarai, Revered as ‘Jia Peng Te Gong’ (石本頭公), Serving as the City Guardian Deity.*
- Ninsa-nguandecha, J. (2023d). Figure 7 *City Pillar Deity in the Form of a Carved Wooden Plaque, Housing the Spirit of the Deity Pung Tao Gong Shrine of Chao Pho Thung Khae, Kao Hong Market, Suphan Buri Province.*
- Office of Archaeology Region 2, Suphanburi. (2014). *Boran Khadi Lae Prawattisat Mueang Suphanburi* [Archaeology and History of Suphanburi City]. Nonthaburi: Cyber Rock Agency Group Co., Ltd. (In Thai)
- Opakul, M. (1996). Yi-Pae Chin Tai Phuen Din Mueang Suphan [Chinese Yi Pe Coins Unearthed in Suphan Buri]. *Silpa Wattanatham Journal*, 17(4), 188. (In Thai)
- Opakul, M. (1999). *Prawattisat Mueang Suphan* [History of Suphanburi City]. Bangkok: Matichon Publishing House. (In Thai)
- Osatharom, W. (2014). *Mueang Suphan Bon Sen Thang Kan Plian Plaeng Thang Prawattisat, Phutthasatsapha Thi 8–Ton Phutthasatsapha Thi 25* [Suphanburi on the Historical Path of Change: 8th to Early 25th Buddhist Century]. Bangkok: Thammasat University Press. (In Thai)
- Phumisak, J. (2018). *Sangkhom Thai Lum Maenam Chao Phraya Kon Samai Si Ayutthaya* [Thai Society Along the Chao Phraya River Before the Ayutthaya Period]. Bangkok: Charoenwit Printing. (In Thai)
- Phientham, Ch. (2018). The Preparation of a Master Plan for the Historical City of Suphannaphum Using a Participatory Process, Mueang Suphanburi District, Suphanburi Province. *Journal of Graduate Studies, Mahamakut Buddhist University*, 16(1), 14–30. (In Thai)
- Qiu, Zh. R., & Qiu, A. L. (2024). *Ke Jia Liu Dui Di Qu Shi Tou Chong Bai Zhi Yan Jiu-Jie He Di Li Ding Wei Yu Zhi Xing Fen Xi* [A Study of Stone Worship in the Hakka Six Pile: Combining Geographic Location and Qualitative Analysis]. *Cultural and Creative Industry Management Review*, 1(1), 33-66. (In Chinese)
- Royal Institute. (2014, October 22). *Wa Duay Lak Mueang* [On the City Pillar]. Retrieved 20 July 2024, from <http://legacy.orst.go.th/?knowledge=ว่าด้วยหลักเมือง-๒๒-ตุล> (In Thai)
- Sangpetch, J. (2017). *Vishnu Statues in Thailand: Evidence from Archaeology and the History of Thai Art*. Supported by the Thailand Research Fund (TRF), Thailand. (In Thai)
- Suphan Buri Provincial History and Archaeology Club. (2023a). Figure 3 *The City Pillar Deity Statue of Suphanburi, Regilded in 2012*. Retrieved 10 September 2025, from https://www.facebook.com/photo?fbid=10226476312727344&set=oa.574494144014612&locale=th_TH

- Suphan Buri Provincial History and Archaeology Club. (2023b). Figure 3 *The City Pillar Deity Statue of Suphanburi, Regilded in 2012*. Retrieved 10 September 2025, from https://www.facebook.com/photo?fbid=10226476313567365&set=oa.574494144014612&locale=th_TH
- Suphanburi Provincial Buddhist Association. (1963). "The City Pillar Shrine, Boundary Marker, Suphanburi–Nakhon Pathom." In *Proceedings of the 11th Meeting of the Buddhist Associations of Thailand, Suphanburi Province*, November 14–17, 1963. (p. 317). (In Thai)
- The Encyclopedia of Thai Culture Foundation, Siam Commercial Bank. (1999). *Saranukhrom Watthanatham Thai Phak Klang Lem 15* [Encyclopedia of Thai Culture: Central Region, Volume 15]. Bangkok: Siam Press Management Co., Ltd. (In Thai)
- Wang, C. F. (2014). Da Bo Gong、Li Shi Xu Shu Yu Zheng Zhi Qing Xiang [Da Bo Gong, Historical Narratives, and Political Tendencies]. In Wu, Sh. X. (ed.), *Fu De Zheng Shen De Chuan Shuo Yu Xin Yang Yan Jiu-Yi Ma Lai Xi Ya Hua Ren She Hui Wei Li* [Inheritance and Continuity: Studies on the Legends and Beliefs of Fude Zhengshen—A Case Study of the Chinese Community in Malaysia], Malaysia: Sibun Sarawak Yong An Ting Da Bo Gong Temple. (In Chinese)
- Zhang, F. Y. (2020). Ming Qing Cheng Huang Shen De Deng Ji Xing Ji Qi Biao Da [The Hierarchy of "the City Gods" in the Ming and Qing Dynasties and Their Expressions]. *Nankai Journal (Philosophy, Literature and Social Science Edition)*, 275(3), 157-172. (In Chinese)